

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Eerika Heinonen ja Sonja Joas

Riskileikki varhaiskasvatuksen luonto- toiminnassa

Varhaiskasvattajien näkemyksiä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaaliala

Sosionomi AMK

Opinnäytetyö

18.4.2020

Tekijät Otsikko	Eerika Heinonen, Sonja Joas Riskileikki varhaiskasvatuksen luontotoiminnassa: varhaiskasvattajien näkemyksiä
Sivumäärä Aika	33 sivua + 2 liitettä Huhtikuu 2020
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK varhaiskasvatuksen polku
Ohjaaja(t)	lehtori, Miia Ojanen lehtori, Satu hakanen
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen kasvattajien näkemyksiä riskileikistä luontotoiminnassa. Halusimme kartoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia riskileikitilanteista, ympäristöistä, joissa riskileikkiä tapahtuu, sekä riskileikin koetuista mahdollisuuksista ja haasteista. Selvitimme myös, miten varhaiskasvattajat reagoivat riskileikkiin sen tapahtuessa ja min-kälaista vastuuta he kokevat kasvattajina havainnoidessaan riskileikkiä.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä keskityimme luontoympäristöissä tapahtuvaan riskileikkiin. Luonto antaa hyvät puitteet riskileikille ja luonnon merkitys yhtenä oppimisympäristönä on ajankohtainen aihe, sillä lapset viettävät yhä vähemmän aikaa luonnossa. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Suomen Ladun kanssa ja sen tarkoituksena on tuottaa myös heille tietoa, jota he voivat hyödyntää luontotoiminnassaan. Suomen Latu on suomalainen organisaatio, joka tuottaa aktiviteetteja tavoitteenaan lisätä suomalaisten kiinnostusta ulkoilua ja liikuntaa kohtaan.</p> <p>Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin haastattelemalla viittä varhaiskasvattajaa Helsingin kaupungin päiväkodista. Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja ja niistä kerätty aineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Tulokset näyttävät, että varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on positiivinen asenne riskileikkiä kohtaan ja se nähdään hyödyllisenä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja oppimiselle. Kaikki tutkimukseen osallistuneet kasvattajat olivat havainnoineet riskileikkiä luontotoiminnassa, mutta eivät kokeneet, että riskileikkiä olisi enemmän luonnossa kuin rakennetuissa ympäristöissä. Haastatteluun osallistuneet kokivat, että heidän roolinsa vastuullisina aikuisina oli tärkeä, jotta riskileikki toteutuisi turvallisesti. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat riskileikistä puhumisen tärkeänä ja ajankohtaisena.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, riskileikki, luontotoiminta, luonto, kasvattajat

Authors Title	Eerika Heinonen, Sonja Joas Risky Play in Nature: Early Childhood Education and Care Practitioners' view
Number of Pages Date	33 pages + 2 appendices April 2020
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Miia Ojanen, Senior Lecturer Satu Hakanen, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to gain information about early childhood education and care practitioners' view on the concept of risky play in nature environments. We wanted to investigate the practitioners' opinions on the opportunities risky play offers and the challenges it may create. We studied where and when risky play is recognized, how practitioners react to risky play and what responsibilities practitioners feel they have when observing risky play.</p> <p>In this thesis, we focus on risky play that happens in natural environments. Nature gives good ground for risky play to happen. Nature as a learning space is a very current topic, since the amount of time children spend outdoors is decreasing. This thesis was executed in association with Suomen Latu and its purpose is to produce information that they can make good use of in their nature activities. Suomen Latu is a Finnish organization promoting outdoor activities. Their goal is to increase Finnish people's interest in outdoor exercising.</p> <p>The thesis was carried out by using qualitative research method. Five early childhood education and care practitioners from a Helsinki city kindergarten were interviewed using semi-structured interviews. Gathered data was then transcribed and analyzed by using a thematic content analysis.</p> <p>The results show that early childhood education and care practitioners have a positive attitude towards risky play, and they consider it beneficial for children's comprehensive development and learning. All practitioners interviewed had observed risky play in nature activities but did not say risky play is more likely to happen in nature compared to built environments. The practitioners interviewed saw that their role as a responsible adult is an important part in allowing risky play to happen safely. Discussion about risky play is considered important and current among early childhood and care practitioners.</p>	
Keywords	early childhood education, early childhood education and care practitioners, risky play, nature

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Luonto varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä	2
2.1	Varhaiskasvatus	2
2.2	Luonto oppimisympäristönä	2
2.3	Luonnon vaikutukset lapsen hyvinvointiin	3
2.4	Metsämörri ja muut luontotoiminnan muodot	4
3	Riskileikki	5
3.1	Leikki	5
3.2	Riskileikki	7
3.3	Riskileikkiä mahdollistavat ympäristöt ja välineet	9
3.4	Kasvattajan rooli riskileikissä	10
3.5	Aiempi tutkimus kasvattajien näkemyksistä riskileikistä	12
4	Toteutus	13
4.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi	13
4.2	Eettisyys	14
5	Tulokset	15
5.1	Riskileikki käsitteenä	15
5.2	Riskileikin kategoriat luontotoiminnassa	16
5.2.1	Korkeat paikat	16
5.2.2	Kova vauhti	17
5.2.3	Vaaralliset työvälineet	17
5.2.4	Vaaralliset elementit	17
5.2.5	Rajut leikit	18
5.2.6	Näkyvistä katoaminen	19
5.2.7	Leikki, jossa tapahtuu isku tai törmäys	19
5.2.8	Välillinen riski	20
5.3	Luonnon vaikutus riskileikille	20
5.4	Riskileikin mahdollisuudet ja uhat	21
5.5	Kasvattajan rooli riskileikissä	22
5.6	Riskileikistä puhumisen tärkeys ja ajankohtaisuus	24
6	Johtopäätökset	25
6.1	Riskileikin kategoriat	25

6.2	Kasvattajan rooli riskileikissä	27
6.3	Tuloksien hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet	28
7	Pohdinta	29
	Lähteet	31
	Liitteet	
	Liite 1. Suostumuslomake	
	Liite 2. Haastattelukysymykset	

1 Johdanto

Kanadalainen tutkija, Mariana Brussoni ohjeistaa kasvattajia keskittymään siihen, että lapsen ympäristö on mahdollisimman turvallisen sijasta riittävän turvallinen. Hän myös kehottaa laskemaan seitsemääntoista, ennen kuin kielletään lasta kiipeämästä korkealle tai juoksemasta niin lujaa – esimerkiksi sillä tavalla mahdollistetaan riskileikki, eli jännittävä ja kiehtova leikki, jonka aikana lapsi pääsee harjoittelemaan riskien ottoa. (Toole 2019.)

Opinnäytetyömme aiheena on varhaiskasvattajien näkemykset riskileikeistä luontoympäristössä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia varhaiskasvattajien näkemyksiä luontoympäristössä tapahtuvasta riskileikeistä. Pyrimme selvittämään, minkälaiset leikit tai leikkitalanteet luontoympäristössä varhaiskasvattajat kokevat riskileikeiksi, ja millainen on varhaiskasvattajan rooli riskileikeissä. Tutkimusaineistomme on kerätty varhaiskasvattajia haastattelemalla.

Riskileikki on Suomessa vielä jokseenkin tuntematon käsite. Riskileikkiä on viime vuosina tutkittu esimerkiksi Norjassa ja Yhdysvalloissa. Sen on todettu olevan lapsille mielekästä, mutta myös kehityksen kannalta hyödyllistä toimintaa. Riskileikin avulla lapset oppivat hallitsemaan riskejä. Riskien ottaminen kehittää lapsen itseluottamusta, sitkeyttä ja yritteliäisyyttä. (Gill 2017:16). Koska riskileikin hyödyt ovat tunnistettu, haluamme osaltamme tuoda riskileikin mahdollisuuksia tunnetummaksi myös Suomessa.

Valitsimme luonnossa tapahtuvan riskileikin aiheeksemme siksi, että luontotoiminta antaa hyvät puitteet riskileikille, ja on ajankohtainen aihe myös senkin takia, etteivät lapset vietä luonnossa niin paljoa aikaa kuin ennen. Luonnossa vietetyn ajan on nähty vaikuttavan positiivisesti lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin lisäämällä lapsen fyysisiä taitoja, vähentämällä stressiä ja olemalla hyödyllinen lapsen mielenterveydelle. (Solly 2015.)

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Suomen Latu. Suomen Latu on yhdistys, joka edistää kaikenikäisten liikunnallista elämäntapaa ja ulkoilua kaikkina vuodenaikoina. Suomen Ladulla on laajaa lasten ja perheiden ulkoilutoimintaa. Varhaiskasvatuksessa toteutettavat Metsämörri-toiminta ja Muumien ulkoilukoulut ovat Suomen Ladun lasten ulkoilutoiminnan perustaa.

2 Luonto varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaissa (2018/540) määritetään varhaiskasvatuksen olevan lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama tavoitteellinen ja suunnitelmallinen kokonaisuus, jossa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksessa yhdistyvät leikki, liikkuminen, taide ja kulttuuriperintö, joita toteutetaan pedagogisin keinoin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen ikä- ja kehitystason mukaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia, sekä tukea lapsen elinikäisen oppimisen ja tasa-arvoisen koulutuksen toteutumista. Lapsen varhaiskasvatusympäristön on oltava turvallinen, terveellinen ja sen on kaikin tavoin edistettävä oppimista. Varhaiskasvatuksen tulee varmistaa myös lapsen osallisuuden toteutuminen, sekä kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja kannustaen samalla lasta eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan. Lasta kannustetaan ja ohjataan yhteiskunnan jäseneksi kasvamiseen ja toisten ihmisten kunnioittamiseen, kielestä, kulttuurista, sukupuolesta tai uskonnosta riippumatta. Jokainen lapsi tulee nähdä varhaiskasvatuksessa myös yksilönä ja jokaisen lapsen yksilöllinen tuen tarve on tunnistettava ja tarpeen vaatiessa on järjestettävä tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540.)

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodeissa, perhepäivähoitona tai kerhomuotoisena avoimena varhaiskasvatustoimintana. Tämä opinnäytetyö käsittelee päiväkodissa järjestettyä kasvatustoimintaa. Huoltajat tekevät aina päätöksen lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen, mutta jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada laadukasta varhaiskasvatusta.

2.2 Luonto oppimisympäristönä

Opetushallituksen varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan (2018) oppimisympäristöt käsitetään tiloina, paikkoina, välineinä ja käytäntöinä, jotka auttavat lapsen oppimisen ja kehityksen tukemisessa, sekä vuorovaikutuksen vahvistamisessa. Varhaiskasvatuksessa kannustetaan lapsia terveellisiin ja turvallisiin elämäntapoihin ja liikunnallisuuteen. Liikunnan tulee olla monipuolista, pitkäkestoista ja istumista pyritään välttämään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 31–33.) Oppimisympäristönä toimii rakennettu ympäristö sekä luonto. Ympäristökasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Kaikessa toiminnassa pyritään huomioimaan kestävät elämäntavat ja ekologisuus. Varhais-

kasvatuksessa tuodaan esiin vastuullisista suhtautumista ympäristöömme ja lapsille korostetaan sitä, miten arjen valinnat ja pienetkin käytännön teot vaikuttavat luontoon ja elinympäristöömme. Roskien kerääminen luonnosta, energian säästäminen ja kierrätys ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten pienillä teoilla voidaan vahvistaa lasten luontosuhdetta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 46–47.)

Ympäristökasvatus osa opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita mutta monissa päiväkodeissa toteutetaan luontokasvatusta osana päiväkodin omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sitä toteutetaan monin eri tavoin. Virpi Sahin kirjoittamassa Koulumetsäoppaassa (2014) puhutaan luontopedagogiikasta ja sen lukuisista mahdollisuuksista. Monipuolinen luontokasvatus antaa lapsille tietoa ja herättää halun toimia ympäristöä kunnioittavalla tavalla. Luonto ja metsät tarjoavat toimintapaikkana ja oppimisympäristönä mahdollisuuksia lapsia innostaville seikkailuille ja opettavat samalla uusia taitoja liikkumiseen metsissä ja luonnossa. Luontopedagogiikan lähtökohtana on, että oppiminen on toimintaa ja tekemistä, joka yhdistää kirjatiedon ulkona tapahtuvaan kokemukselliseen oppimiseen. Näiden kahden välinen vuoropuhelu toteutuu varhaiskasvatuksessa usein retkeilynä metsissä sekä ohjattuna ulkoiluna, johon on yhdistetty vapaan leikin mahdollisuus. (Sahi 2014.)

Metsä on kuin opetusvälinevarasto, joka tarjoaa monenlaisia lapsille mielenkiintoisia välineitä ja työkaluja leikkiin ja oppimiseen. Kävyillä voidaan laskea ja oksilla hahmotetaan erilaisia pituuksia. Näin voidaan edistää matemaattisen ajattelun kehittymistä leikinomaisen toiminnan keinoin. Lapset myös oppivat lajittelua sekä eläimien ja kasvien tunnistamista. Kaikki lasten luonnossa kokemat elämykset ja havainnot auttavat heitä kehittymään ajattelijoina ja ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 46).

2.3 Luonnon vaikutukset lapsen hyvinvointiin

Luonnon vaikutuksia ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on tutkittu muun muassa selvittämällä kansallispuistojen kävijöiden kokemuksia luonnon vaikutuksista heidän psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiinsa. Kansallispuistoissa retkeilleet ihmiset kokivat hyvinvointinsa parantuneen luonnossa liikkeessaan kaikilta osa-alueilta, mutta erityisesti psyykkisen hyvinvoinnin koettiin kohentuneen metsässä. Mitä kauemmin metsässä vietettiin aikaa, sitä parempia tulokset olivat. Tutkimukseen osallistui myös

lapsia. Lapset kokivat, että metsässä he saivat toteuttaa luovuuttaan, oppivat uusia taitoja, tunsivat iloa liikkumisesta sekä nauttivat yleisesti luonnosta ja yhdessäolosta. Luonnon voidaan nähdä siis olevan hyvä motivaattori liikkumiselle ja uuden oppimiselle. (Kaikkonen – Virkkunen – Kajala – Erkkonen– Aarnio – Korpelainen 2014: 39.)

Lasten ja luonnon välisiä suhteita ovat tutkineen myös Tarja Laaksoharju, Erja Rappe ja Taina Kaivola (2012). Tutkimukseen kerättiin aineistoa lasten päiväleirillä Kumpulankoulukasvitarhassa Helsingissä, jossa lapset pääsivät hoitamaan omaa puutarhaa. Tutkimuksen tulokset kertovat, että lapset, joilla on vaikeuksia löytää motivaatiota ja keskittyminen on hankalaa, hyötyvät erityisesti vihreästä leikki- ja oppimisympäristöstä. Tutkimukseen osallistuneet lapset kokivat onnistumisen kokemuksia oppiessaan uusia taitoja ja heidän sosiaaliset taitonsa kasvoivat projektin edetessä. Lapset olivat sitoutuneita toimintaan ja työskentelyyn puutarhassa, mutta samalla saivat käyttää mielikuvitustaan sekä leikkiä vapaasti. Voidaan siis todeta, että luonnon avulla pystytään yhdistämään oppiminen ja leikki tavalla, joka on lapsille erityisen hyödyllinen.

Luonto leikkiympäristönä antaa lapsille mahdollisuuksia luovuuteen ja mielikuvitukselliseen leikkiin. Lapset kokevat, että luonnossa aikuisten säännöt eivät päde täysin samalla lailla kuin sisätiloissa, mikä antaa heille vapauden tunteen. Ulkona leikkiminen nähdään kehoa kokonaisvaltaisesti kehittäväksi ja hyvinvointia lisääväksi. Luonnossa leikkiminen vaatii lapsilta monenlaisia fyysisiä taitoja ja myös kehittää niitä. Ulkona leikkiminen nähdään erityisen positiivisena nykyajan teknologiayhteiskunnassa, jossa lapset ja nuoret liikkuvat yhä vähemmän. Luonto nähdään myös mielenterveyttä parantavana, sekä stressiä vähentävänä elementtinä. Metsä on täynnä mahdollisuuksia, jotka auttavat lasta oppimaan ja kehittymään niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenäkin. (Solly 2015:26–33.)

2.4 Metsämörri ja muut luontotoiminnan muodot

Päiväkodit toteuttavat luontotoimintaa ja ympäristökasvatusta oman suunnitelmansa mukaisesti, mutta on olemassa myös valmiita ohjelmia, joita seuraamalla luontotoimintaa ja ympäristökasvatusta voidaan ottaa osaksi päiväkodin arkea. Hyviä esimerkkejä ohjelmia tarjoavista tahoista ovat esimerkiksi FEE Suomi ja heidän kestävän kehityksen Vihreä lippu –ohjelma, joka on suunnattu päiväkodeille, kouluille sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoille (Vihreä lippu), sekä Luonto-Liitto, joka tarjoaa luontokerhoja lapsille sekä erilaisia ympäristökasvatuksen koulutuksia kasvattajille. (Luonto-liitto.)

Yksi suosituimmista päiväkodeissa käytettävistä luontotoimintaan kannustavista ohjelmista on Suomen Ladun koordinoima Metsämörri-toiminta. Suomen Latu järjestää metsämörriohjaajan koulutuksia varhaiskasvatuksen saralla ja kouluissa työskenteleville. Peruskoulutuksessa syvennyttään lasten luontokasvatukseen ja saadaan yleistä varustetietoutta ja valmiuksia metsämörriohjaajana toimimiseen. Peruskurssin jälkeen on mahdollista käydä vielä täydennyskoulutuksissa syventämässä osaamistaan luontokasvattajana. Kouluikäisten lasten ohjaajaksi voi kouluttautua erillisessä Metsävaeltajatoiminnan kurssilla. (Suomen Latu.)

Metsämörri-toiminnassa lapset on jaettu viitteellisiin ikäryhmiin, joita ovat alle 3-vuotiaiden Metsänuppuiset, 3–4-vuotiaiden Metsämyttyset, 5–8-vuotiaiden Metsämörri, sekä hieman vanhempien 7–12-vuotiaiden lasten Metsävaeltajat. Metsämörriohjeistuksien mukaan lapset jaetaan ryhmiin ikätason lisäksi myös taitojen ja temperamentin mukaan. Metsämörri-ideologia on kolmen osan kokonaisuus: 1) kokemuksellisuus ja elämyksellisyys, 2) ei mitään ilman iloa ja 3) kiireettömyys. Metsämörri-toiminnassa opitaan luonnon kunnioittamista, jokamiehen oikeuksia, kasveja ja eläimiä, kehonhallintaa, omista varusteista huolehtimista ja säällä kuin säällä leikkimistä ja viihtymistä luonnossa. (Suomen Latu 2019: 4.)

Metsämörri-toiminnan lisäksi Suomen Ladun lastentoimintaan kuuluu Muumien ulkoilukoulut, Luonnossa kotonaan -toiminta sekä Tunteet hukassa -metsäseikkailu. Muumien ulkoilukouluja ovat hiihtokoulu, lumikenkäilykoulu ja retkeilykoulu. Muumien ulkoilukoulujen tavoitteena on tutustuttaa lapsia uusiin ulkoliikuntalajeihin, saamaan elämyksiä sekä oppimaan luonnossa liikkumisen taitoja. Luonnossa kotonaan toiminta on leikkiä ja luonnossa liikkumista, kiireetöntä yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä ulkona säällä kuin säällä. Toimintaa ohjaavia arvoja ovat lapsen osallisuus ja kestävä elämäntapa. Tunteet hukassa -metsäseikkailulla opetellaan tunnetaitoja metsä- tai luontoympäristössä aistiharjoitusten, kehotuntemusharjoitusten, väriterapian sekä luonto- ja tunnetyöskentelyn kautta. (Suomen Latu.)

3 Riskileikki

3.1 Leikki

Leikki on lapsen luontaista, sisäisesti motivoituvaa toimintaa, jossa lapselle tärkeää on toiminnan tuoma ilo ja keksiminen, ei lopputulos. Leikin avulla lapsi oppii uutta, tutustuu

ympäristöönsä ja jakaa kokemuksiaan. Leikki monipuolistuu niin toteutustavoiltaan kuin sisällöltään iän myötä lapsen sosiaalisten, motoristen ja tiedollisten taitojen kehittyessä. (Ahonen – Lyytinen – Lyytinen – Nurmi – Pulkkinen – Ruoppila 2014: 65.)

Lapsen omatoimisessa vapaassa leikissä lapsi voi toteuttaa omia tavoitteitaan ja suunnitella toimintaansa. Leikin prosessi, kuten ketä leikkii mukana, milloin leikki alkaa ja milloin loppuu, opitaan leikkimällä itseään taitavamman leikkijän kanssa. Reunaehtoja leikille luovat lasten ohjauksen taso, ikävaihe ja päivähoidon säännöt. (Helenius – Korhonen 2017:71.) Leikki on lapsen mahdollisuus oppia ongelmanratkaisutaitoja, päätöksentekoa, itsehillintää, sekä omien tunteidensa hallitsemista yhdessä vertaistensa kanssa (Brussoni – Olsen – Pike – Sleet 2012:31–36). Vaikka vapaa leikki on lapsen omaehtoista toimintaa, voi aikuinen vaikuttaa siihen mahdollistamalla leikkiin sopivat olosuhteet sekä riittävän ajan, tilat ja välineet. Aikuinen voi vapaan leikin aikana osallistua leikkiin tukien lapsen leikkitaitoja ja niiden kehittymistä, kuitenkin leikkiä hallitsematta, sensuroimatta tai leikin kulkua määräämättä. (Urho – Vehkalahti 2013: 8–9.)

Ensimmäisten vuosien aikana lapsen leikki on suurimmalta osin esine- ja toimintaleikkiä, leikin kesto on lyhyt ja leikki on liikkuvaa. Lapsi tutustuu esineisiin tarttumalla, koputtelemalla, heiluttelemalla, siirtelemällä ja suuhun viemällä. Oppiessaan tavaroiden tarkoitustapoja, alkaa hän leikkiä niillä sen mukaisesti, esimerkiksi pyörittämällä leikkirattia ja laittamalla lusikan kuppiin. Toisen ikävuoden loppupuolella lapsi alkaa leikkiä symbolisia leikkejä. Symbolisessa leikissä esineet saavat kuvitteellisen käyttötarkoituksen: lapsi on syövinään tyhjästä lusikasta, syöttää nukkea ja leikkii kilpa-autoja palikoilla. Symbolisessa leikissä lapsi saattaa antaa esineille uusia merkityksiä, esimerkiksi käyttää tikkua lusikkana. Symboliseen leikkiin kuuluu myös nukken hoitamista, siten, miten lasta itseään on hoidettu. Lapsi syöttää nukkea, riisu tätä ja laittaa nukkumaan. (Ahonen ym. 2014: 65–67.)

Metsämörriohjaajan opas antaa esimerkkejä luonnossa tapahtuvista leikeistä. Symbolista ja esineleikkiä voidaan metsäympäristössä toteuttaa esimerkiksi rakentelemalla käpylehmiä, käyttämällä sieniä leimasimina, rakentamalla Metsämörrille Mörrikakkua ja Mörrikirsikoita tai taiteilemalla pihlajanmarjoista kaulakoru. Erilaisia luonnon materiaaleja voidaan käyttää myös soittimina. (Suomen Latu: 2019:27–28.)

Kolmesta ikävuodesta ylöspäin lapset kiinnostuvat rakenteluleikeistä. Rakenteluleikkiin voi käyttää niin leluja, tavaroita kuin luonnonmateriaaleja. Lapset rakentelevat esimer-

kiksi palikoilla, legoilla, peitoilla, tyynyillä, hiekalla ja lumella. Kolmannen ikävuoden aikana lapsi alkaa leikkiä myös roolileikkejä. Roolileikkien suunnitelmallisuus, vuorovaikutus leikkikavereiden kesken sekä leikin kesto lisääntyvät lapsen kehittyessä. Roolileikissä lapsi harjoittelee yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaitoja. Viisivuotiaana lapset alkavat kiinnostua sääntöleikeistä, kuten muisti-, kortti- ja lautapeleistä. Säännöt voivat olla aikuisen sanelemia tai lasten yhdessä keksimiä, riippuen tilanteesta. (Ahonen ym. 2014: 67–69.)

Metsämörriohjaajan opas tarjoaa useita eri vaihtoehtoja sääntöleikkien toteuttamiseen luonnossa. Eräs näistä on Pupuäiti-leikki, jossa seurataan valittua pupuäitiä. Pupuäidin pysähtyessä ja huutaessa ”Kettu tulee!”, on Pupuäitiä seuraavien pikkupupujen piilouttava nopeasti. Muistileikkinä luonnossa voidaan toteuttaa esimerkiksi Kim-leikkiä, jossa liinalle kerätään luonnonmateriaaleja ja ryhmästä valitaan yksi lapsi, jonka tulee kääntää selkensä sen ajaksi, kun muut lapset ottavat materiaaleista yhden pois. Tämän jälkeen valittu lapsi kääntyy ja yrittää arvata, mikä tavara liinalta puuttuu. (Suomen Latu 2019: 25–27.)

3.2 Riskileikki

Riskileikki on Suomessa varhaiskasvatuksessa vielä harvoin käytetty termi. Puhuttaessa riskeistä, nähdään ne usein negatiivisessa valossa. Tietosanakirjoissa riskin katsotaan olevan tilanne, jossa on mahdollisuus altistua vaaralle. Riskileikissä keskitytään kuitenkin tarkastelemaan mahdollisten vaaratilanteiden lisäksi potentiaalia uuden taidon oppimiselle. Riskileikin määritelmän voidaankin nähdä olevan lähempänä sanan haaste määritelmää: haaste on tilanne, joka testaa ihmisen kykyjä ja taitoja. Riskileikin katsotaan olevan tilanne, jossa lapsi on leikissään uuden taidon oppimisen rajalla. Hänen on mahdollista suoriutua haastavasta tehtävästä pienellä ponnistuksella ja kehittyä, tai hän voi epäonnistua ja yrittää pian uudelleen. Tärkeintä riskileikissä on kasvattajien luoma turvallinen ympäristö sen toteuttamiseksi ja mahdollisten vakavien vaaratilanteiden välttämiseksi. (Solly 2015:10.)

Lapsi omaksuu uusia taitoja ja tietoja vuorovaikutuksessa aikuisten tai taitavampien kavereiden kanssa. Tällaisessa vuorovaikutuksessa kehitys tapahtuu Vygotskin teorian mukaan lähikehityksen vyöhykkeellä. Lähikehityksen vyöhykkeellä oltaessa lapsi pystyy suoriutumaan osaavamman kumppanin kanssa haasteista, joita ei olisi yksin osannut ratkaista. Pian lapsi alkaa omaksua taitoa, ja oppii ratkomaan tilanteen itsenäisesti. (Ahonen – Lyytinen – Lyytinen – Nurmi – Pulkkinen – Ruoppila 2014: 72–73) Lähikehityksen

vyöhyke on siis alue lapsen itsenäisen ongelmanratkaisutaidon ja potentiaalisen kehitystason välillä. Aikuisten ohjauksessa tai yhteistyössä muiden lasten kanssa lapsi pystyy saavuttamaan lähikehityksen vyöhykkeen. (Kleppe 2018:80–81). Jos riskileikkitalanteessa riski on liian suuri, lapsi ilmaisee pelkoa ja vetäytymistä. Jos riski taas on liian alhainen, lapsi ei saa riskileikistä irti tarpeeksi vahvaa jännityksen tunnetta, eikä sitoudu leikkiin vaan vaihtaa seuraavaan. Lapselle oikealla riskitasolla lapsi kokee hauskaa jännitystä ja saattaa kasvattaa leikissään riskin mahdollisuutta ylläpitääkseen kokemaansa jännityksen tunnetta. (Kleppe 2018:27)

Riskien otto lapsuudessa on paitsi mielekästä, myös kehityksen kannalta hyödyllistä. Kun lapselle annetaan mahdollisuus kokeilla riskitilanteita ohjatusti, oppii hän hallitsemaan riskejä. Riskitilanteet ovat lasten mielestä hauskoja ja mielenkiintoisia, ja mikäli he eivät pääse harjoittelemaan riskinottoa ohjatusti, toteuttavat he riskitilanteita todennäköisesti jossain turvattomammassa tilassa. Lapsen kehitykselle ja terveydelle tärkeät leikit, esimerkiksi ulkoleikit, sisältävät usein riskin. Riskien ottamisen on nähty kehittävän lapsen luonnetta, esimerkiksi itseluottamusta, sitkeyttä ja yritteliäisyyttä, pitkällä aikavälillä. (Gill 2017:16.) Riskileikin positiivisia lopputuloksia ovat myös riskileikin aikana koetut fyysiset ja emotionaaliset tunteet, ylpeys itsestään, motoristen taitojen kehitys, uudet kokemukset ja näkökulmat sekä tunne vapaudesta ja itsenäisyydestä (Coster – Gleeve 2008:14–15).

KATEGORIA	RISKI	ALA-KATEGORIA
Korkeudet	Loukkaantumisvaara johtuen putoamisesta	Kiipeäminen Hyppääminen liikkumattomalta tai liikkuvalla pinnalta Korkeilla esineillä tasapainottelu Roikkuminen/keinuminen korkealla
Kova vauhti	Hallitsematon nopeus Vauhti, joka voi johtaa törmäämiseen	Kovaa vauhtia keinuminen Kovaa vauhtia liukuminen ja kelkkailu Hallitsemattomassa vauhdissa juokseminen Kovaa vauhtia pyöräily, luistelu ja hiihto
Vaaralliset työvälineet	Voi johtaa loukkaantumisiin tai haavoihin	Puukot, sahat, kirveet, köydet yms.
Vaaralliset elementit	Lapset voivat pudota jonnekin tai jostakin	Kalliot Syvä tai kylmä vesi Tuli
Rajut leikit	Leikit, joissa lapset saattavat satuttaa toisiaan	Painiminen Leikkitappelu Miekkailu kepeillä tms.

Katoaminen	Leikit, missä lapsi voi kadota aikuisten valvonnasta ja eksyä yksin	Yksin tutkiskelemaan lähteminen Yksin leikkiminen ei-tutuissa ympäristöissä
Leikki, jossa tapahtuu isku tai törmäys	Leikit, jotka voivat tahallisen törmäyksen seurauksena joutaa kipuun tai vammaan	Patjoille tai seiniä päin hyppely Lelujen tai tavaroiden paiskaaminen toisia tavaroita kohti, esimerkiksi leikkiautoilla törmäily
Välillinen riski	Lapsi seuraa vierestä toisten riskileikkiä	Riskileikkien seuraaminen vierestä Riskileikkien seuraaminen median välityksellä

Taulukko 1. Riskileikin kategoriat (Sandseter 2010:61), Kleppe (2018:69–70)

Sandseter (2007:237–252) kertoo tutkimuksessaan esiin tulleista riskileikin kuudesta kategoriasta. Kategorioita ovat korkeudet, kova vauhti, vaaralliset työvälineet, vaaralliset elementit, rajut leikit sekä katoaminen. Kaikki kategoriat ovat lasten mielestä mielenkiintoisia: korkeuksissa on kiva kiipeillä ja tasapainoilla, vauhdikkaasti laskeminen ja juokseminen on hauskaa, veitset ja köydet ovat kiehtovia, nuotiot, kalliot ja kylmä, syvä vesi vetävät puoleensa, painiminen, miekkailu ja leikitappelut kavereiden kanssa on lapselle nautinnollista toimintaa ja näkyvistä katoaminen hauska leikki. Rasmus Kleppe (2018:69–70) tuo esille tutkimuksessaan ilmenneet kaksi uutta riskileikin kategoria: leikin, jossa tapahtuu isku tai törmäys (*playing with impact*) sekä välillisen riskin (*vicarious risk*). Leikki, jossa tapahtuu isku tai törmäys, voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi leluautojen lähettämistä toiselle kovalla vauhdilla tai hyppimistä patjoille. Välillinen riski tarkoittaa sitä, että lapsi seuraa vierestä muiden ottavan riskejä.

1–3-vuotiaiden lasten riskileikkiä voi olla haastavaa tunnistaa, sillä riskit eivät välttämättä ole ilmeisiä. Esimerkiksi pienten lasten kiipeillessä korkeudet eivät ole suuria eikä vauhti leikeissä ole aina sisällytettävissä nopean vauhdin kategoriaan. Näissä tapauksissa riski loukkaantumiselle on pieni, mutta leikissä on mahdollisuus sekä positiivisille että negatiivisille seurauksille. Lapsi voi pudota, ja satuttaa itsensä, tai pelätä ja vetäytyä. Toisaalta lapsi voi kokea positiivista jännitystä ja ylpeyttä hallitessaan haastetta. (Kleppe 2018:69.)

3.3 Riskileikkiä mahdollistavat ympäristöt ja välineet

Riskileikkiä voidaan havaita monenlaisissa ympäristöissä. Korkeuksien ja vaarallisten elementtien riskeihin sisältyvät paikat, joissa voi kiipeillä, hyppiä alas tai tasapainoilla.

Tasaiset, suhteellisen sileät tai pehmeät alustat mahdollistavat pyöräilyn, juoksun, luis-telun, hiihdon, jahtaamisen ja taisteluleikit. Tällaiset toiminnot sisältyvät kovan vauhdin sekä/tai rajujen leikkien kategoriaan. Rinteet ja liukumäet sisältävät kovan vauhdin sekä vaarallisten elementtien riskin, sillä ne soveltuvat liukumiseen, kelkkailuun, juoksuun, pyöräilyyn ja hiihtoon. Kovan vauhdin, korkeuksien ja vaarallisten elementtien riskejä voidaan havaita keinoissa ja ympäristöissä, jotka sisältävät keinuvan ominaisuuden. (Kleppe 2018:72.)

Ympäristöjen lisäksi riskileikkiin vaikuttavat saatavilla olevat välineet. Käsiteltävät tai irrotettavat välineet, kuten kepit, pehmeät vasarat ja lapiot sisältyvät rajun leikin kategoriaan. Vaarallisille työvälineille nimetty kategoria sisältää toimintoja, kuten vuoleamisen, sahaamisen, kirveen käytön ja sitomisen. Patjat, sohvut, tyynyt, pehmeät pohjat ja pehmeät seinät tuottavat mahdollisuuden putoamiselle ja kaatumiselle, joka sisältyy kategorioista leikkiin, jossa voi tapahtua isku/törmäys, sekä rajuun leikkiin. Välillistä riskiä tapahtuu tilanteissa, joissa lapsella on näköyhteys ulos, jossa leikkii muita lapsia, tai mahdollisuus leikkiä ja olla vuorovaikutuksessa samassa tilassa vanhempien ja kokeneempien lasten kanssa, ja seurata vierestä riskejä sisältävää leikkiä. (Kleppe 2018:72.)

Ympäristöt tai välineet eivät itsessään synnytä riskileikkejä, vaan niiden syntyyn vaikuttaa myös lapsen oma kehitystaso, mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. Toisille lapsille esimerkiksi sohva on paikka rentoutumiseen, kun taas toiset näkevät siinä mahdollisuuden kiipeilyleikeille. Myöskään turvallisiksi suunnitellut kiipeilytelineet eivät sulje riskileikin mahdollisuutta. Lapset leikkivät kiipeilytelineissä niiden alkuperäisiä käyttötarkoituksia vastaamattomalla tavalla, mikäli heille ei ole tarjolla välineitä, joiden avulla he voisivat ottaa riskejä leikin lomassa. Lapsille pitäisi siis mahdollistaa jännityksen tunteminen leikeissä, mikäli he sellaista tarvitsevat. (Kleppe 2018:35)

3.4 Kasvattajan rooli riskileikissä

Kasvattajan rooli varhaiskasvatuksessa tuo mukanaan laissa määrättyjä kuin ammatillisiakin velvollisuuksia. Riskileikissä korostuu lasten turvallisuuden varmistaminen. Yksi keino turvallisuuden takaamiseksi on huolehtia varhaiskasvatuslain (2018/540) määrittämisestä ryhmäkoista ja niiden toteutumisesta. Kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä päiväkodissa tulee olla vähintään yksi varhaiskasvattaja enintään kahdeksaa (1.8.2020 alkaen seitsemää) 3-vuotta täyttäneitä lasta kohden ja vähintään yksi varhaiskasvattaja enintään neljää alle kolmevuotiasta lasta kohden. Poikkeuksen tähän tekevät lapset, jotka

ovat päiväkodissa enintään viisi tuntia päivässä. Yhtä varhaiskasvattajaa kohden päiväkodissa voi olla enintään 13 alle viisi tuntia päivässä päiväkodissa olevaa yli 3-vuotiasta lasta. (Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 2018/753 § 1.) Ryhmäkokoja pohdittaessa on huomioon otettava aina myös erityistä tukea tarvitsevat lapset ja arvioitava tarvitaanko ryhmään tällöin lisää kasvattajia. Riittävällä henkilöstöllä pyritään varmistamaan, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet täyttyvät ja lasten on turvallista oppia, kasvaa ja kehittyä. (Varhaiskasvatustilasto 2018/540 § 35.)

Kasvattajan rooli ja pyrkimys on aina lapsen suojeleminen vaaroilta. Tärkeää on kuitenkin pysähtyä pohtimaan, mitkä asiat ovat oikeasti vaarallisia. Tapaturmia voi sattua arkipäiväisissäkin tilanteissa. Pyöräillessä voi kaatua tai metsässä kompastua puunjuureen. Lasta ei voida kuitenkaan loputtomiin suojata uhilta tai loukkaantumisen mahdollisuudelta. (Urho – Vehkalahti 2013: 123–124.) Riskileikissä varhaiskasvattajan velvollisuus on mahdollistaa ja tukea lasten oppimista riskien ja haasteiden oton kautta. Solly (2015) kuvaa riskileikin mahdollistavaa ja siihen kannustavaa kasvattajaa intohimoisena ja itsekin oppimiselle avoinna olevana henkilönä. Kasvattajan on oltava myös kärsivällinen ja joustava ymmärtääkseen lasten ennakoimatonta toimintaa ja osatakseen reagoida siihen. Ammattilaisen, joka kokee riskileikin kehittäväksi toimintana, tulee olla päättäväinen ja asialleen omistautunut. On kuitenkin ymmärrettävä muiden kasvattajien mahdollisia eriäviä mielipiteitä. Onnistuneen riskileikin mahdollistamiseksi kasvattajan on oltava luova ja osattava mahdollistaa ympäristö, joka antaa lapsille tilan opetella turvallista riskien ottamista. (Solly 2015:42–43.)

Vaikka riskileikki nähdäänkin lapselle suotuisana ja miellyttävänä tekemisenä, täytyy kasvattajan muistaa, että kaikki riskit eivät ole hyödyllisiä. Riskileikin riskiä määrittäessä tulee huomioida kolme tekijää: mikä on vahingoittumisen todennäköisyys, mikä olisi mahdollisen vahingon vakavuus sekä mitä hyötyä leikistä olisi. Riskien määrittely ei ole mekaanista, vaan tilannekohtaista. Lapsista vastuussa olevan aikuisen tulee arvioida ja hallita riskitilanteita siten, että lapsella on mahdollisuus testata rajojaan ja kykyjään altistamatta heitä kohtuuttomille riskeille. Joskus voi joutua tilanteeseen, jossa vakavan vahingoittumisen riski on väistämätön. Vakavan vahingoittumisen riski voidaan sallia ainoastaan sellaisissa tilanteissa, joissa todennäköisyys vahingoittumiselle on erittäin pieni, vaarat ovat tiedossa, tilanteesta on ilmeistä hyötyä lapselle ja riskin poistaminen vähentäisi niitä. (Ball – Gill – Spiegel 2008: 110–112.) Useimpia lasten saamia vammoja varhaiskasvatuksessa ovat mustelmat, haavat, pienet murtumat tai aivotärähdykset, jotka syntyvät putoamisista tai törmäyksistä päiväkodin pihan leikkivälineissä. Suurin tekijä

näiden vammojen syntymisessä on kasvattajien puutteellinen valvonta leikki-tilanteissa. (Sandseter – Sando 2016:182.)

3.5 Aiempi tutkimus kasvattajien näkemyksistä riskileikistä

Päiväkotien varhaiskasvattajien näkemyksiä riskileikistä on aiemmin tutkittu Sandseterin (2012) toimesta. Hän toteutti puolistruktuurisen teemahaastattelun seitsemälle varhaiskasvattajalle kahdessa norjalaisessa päiväkodissa. Hänen tutkimuksestaan tuli selkeästi ilmi kasvattajien positiivinen suhtautuminen riskileikkiin ja ympäristöihin, jotka antavat mahdollisuuden riskileikin toteuttamiselle. Haastatteluihin osallistuneet kasvattajat pitivät riskileikkiä lapsen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti kehittävänä ja pitivät riskien ottoa lapsille hyödyllisenä.

Riskien oton nähtiin auttavan lapsia oppimaan vaaroista heidän omien kokemuksensa kautta. Useat tutkimukseen osallistuneet varhaiskasvattajat ilmaisivat riskileikin olevan välillä pelottavaa mahdollisien loukkaantumisien vuoksi, mutta kertoivat myös, että lapset saavat vammoja riskileikissä hyvin harvoin. Haastatteluun osallistuneiden vastauksista ilmeni myös se, miten olennaista on arvioida jokaisen lapsen yksilölliset taidot riskileikki-tilanteessa ja ohjata leikkiä sen mukaisesti. Kasvattajan positiivinen ja avoin asenne riskileikkiä kohtaan nähtiin sen tärkeänä mahdollistajana. (Sandseter 2012:10–19.)

Kasvattajien näkemyksiä riskileikistä on tutkittu myös Iso-Britanniassa ja Pohjois-Irlandissa (Greatorex 2008). Yhdistyneiden kuningaskuntien kasvattajat kokivat, että heidän päiväkodeissaan ei ole lapsille tarpeeksi mahdollisuuksia kokeilla haastavaa leikkiä, tai leikkejä, joissa olisi mahdollisuus riskille. Skotlannissa toteutetussa kyselyssä jotkut kasvattajista näkivät, että heidän tehtävänsä ei ole tuottaa mahdollisuuksia riskileikille tai että kasvattajan läsnäolo vaikuttaisi riskileikkiin väärällä tavalla. Varhaiskasvattajat kokivat suurimmilta osin kuitenkin, että riskien ottaminen on tärkeää lapsille. Riskileikin nähtiin antavan lapsille mahdollisuuksia omien rajojensa kokeiluun ja fyysisten taitojen kehittämiseen. Kasvattajat kokivat myös, että riskien otto on ihmisen perustarve ja riskileikki antaa lapsille taitoja, joita he voivat hyödyntää tulevaisuudessa elämässään.

Norjassa toteutettuun tutkimukseen osallistuneet kasvattajat kertoivat vastauksissaan myös riskileikkiä mahdollistavista ympäristöistä. Haastatteluissa ilmeni, että varhaiskasvattajat pitivät monipuolista leikkiympäristöä tärkeänä riskileikin mahdollistajana.

Useissa vastauksissa mainittiin luonnon olevan oivallinen leikkiympäristö, joka mahdollistaa mm. kiipeilyn, piiloutumisen, hyppimisen ja majojen rakentamisen. Edellä mainittujen ominaisuuksien katsottiin edistävän lapsen mahdollisuuksia omien henkilökohtaisten taitojensa mukaan toimimiseen. (Sandseter 2012:13.)

4 Toteutus

Opinnäytetyömme tavoitteena on saada tietoa varhaiskasvattajien näkemyksestä riskileikistä luontotoiminnassa. Haluamme selvittää, millaisissa ympäristöissä varhaiskasvattajat näkevät riskileikin tilanteiden mahdollisesti tapahtuvan, millaiset tilanteet he näkevät riskileikkinä ja millaisena he kokevat kasvattajan roolin riskileikissä. Pyrimme opinnäytetyöllämme tuomaan kokemustietoa jo olemassa olevan tutkimustiedon ohelle tukemaan sitä. Olemme rajanneet tutkimuksen koskemaan päiväkotien varhaiskasvattajien näkemyksiä, sillä he omalla työotteellaan vaikuttavat siihen, sallitaanko riskileikki vai ei.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston analyysi

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan aineiston ja analyysin muodon kuvausta. Laadullinen tutkimus on aineistonkeruumenetelmä, jossa korostuu tutkittavien näkökulma ja heidän kokemuksensa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ilmiöitä, eikä tutkimuksen tuloksia voida pitää paikkattomina ja ajattomina, vaan ne ovat muuttuvia, aikaan ja paikkaan sidottuja. Usein aineisto on tekstiä, ääntä tai kuvia. (Eskola – Suoranta 2008.) Tässä opinnäytetyössä aineistomme koostuu nauhoitetuista haastatteluista, jotka on litteroitu, eli kirjoitettu tekstimuotoon analysointia varten. (Ruusuvuori – Tiittula 2009).

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössämme käytimme päiväkotien varhaiskasvattajien puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Puolistrukturoidut haastattelut koostuvat kysymyksistä, jotka ovat kaikille haastatteluun vastaajille samat, mutta niiden järjestys saattaa muuttua haastattelun aikana. Käytössä ei ole vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin kaikkiin kysymyksiin. Teemahaastattelu koostuu etukäteen määrätyistä aihepiireistä ja teemoista. Olennaista on, että kaikki aihepiirit käydään läpi, mutta kysymysten järjestys ja sisältöjen laajuus saattaa muuttua haastattelusta toiseen. (Eskola – Suoranta 2008.) Yhdistelimme näitä kahta haastattelutyyppiä haastatellesamme varhaiskasvattajia. Käytimme haastatteluissa tukenamme Sandseterin (2007) kuutta ja Kleppen (2018) kahta riskileikin kategoriaa.

Litteroimme nauhoitetun haastatteluista saadun aineiston tekstimuotoon, jonka jälkeen luokittelimme aineiston kuuteen erilaiseen teemaan. Litteroinnissa käytimme apunamme suuntaa antavasti Ruusuvuoren ja Tiittulan (2009:303) Haastattelu -teoksessa esiteltyjä litterointimerkintöjä. Teemoina analysoinnissa toimivat riskileikki käsitteenä, riskileikin seitsemän kategoriaan luontotoiminnassa, luonnon vaikutus riskileikille, riskileikin mahdollisuudet ja uhat, kasvattajan rooli riskileikissä, sekä riskileikistä puhumisen tärkeys ja ajankohtaisuus. Valitsimme jokaiselle teemalle oman värin, ja merkitsimme teemaan liittyvät kohdat aineistoon kyseisellä värillä. Tämä helpotti työtämme jatkossa aineiston tutkimisessa ja oikeiden teemojen löytämisessä.

Teemat	Tutkittavat asiat
Riskileikki käsitteenä	Miten kasvattajat ymmärtävät käsitteen riskileikki.
Riskileikin kahdeksan kategoriaan luontotoiminnassa	Miten ja missä nämä kategoriat näkyvät kasvattajien mielestä luontotoiminnassa. Konkreettiset esimerkit tilanteista.
Luonnon vaikutus riskileikille	Miten luonto vaikuttaa riskileikkiin ja sen toteutumiseen.
Riskileikin mahdollisuudet ja uhat	Minkälaisia mahdollisuuksia ja uhkia kasvattajat kokevat riskileikin synnyttävän.
Kasvattajan rooli riskileikissä	Miten kasvattajat näkevät oman roolinsa ja vastuunsa riskileikkitilanteissa
Riskileikistä puhumisen tärkeys ja ajankohtaisuus	Kokevatko kasvattajat riskileikistä puhumisen tärkeänä ja ajankohtaisena.

Taulukko 2: Aineiston teemoittelu ja värikoodit.

4.2 Eettisyys

Pyrimme tekemään tutkimuksen eettisesti, ottaen huomioon haastateltavien yksityisyyden ja anonyymiteetin. Varmistimme kaikilta osallistujilta suostumuksen tutkimukseen

suostumuslomakkeella. Halusimme olla avoimia ja tehdä kaikille tutkimukseen osallistuville selväksi mitä tutkimme, ja mikä on opinnäytetyömme tarkoitus. Toimimme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtien mukaisesti ja haimme virallisen tutkimusluvan Helsingin kaupungilta. Tutkimuslupamme astui voimaan ennen tutkimusaineiston keräämistä.

Opinnäytetyön aineisto on kerätty kevään 2020 aikana. Haastatteluihin osallistui viisi varhaiskasvattajaa, niin varhaiskasvatuksen opettajia kuin varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Haastatteluihin osallistuneista kasvattajista osa työskenteli luontoryhmässä ja osa ei, mutta kaikilla oli kokemusta metsäympäristöjen käytöstä varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska halusimme taata jokaiselle haastateltavalle tilan ja mahdollisuuden tuoda omia kokemuksiaan ja näkemyksiään esiin. Kaikki haastattelut tallennettiin ääninauhurilla. Nauhoituksia säilytettiin opinnäytetyöntekijöiden puhelimissa, eikä äänitteisiin päässyt käsiksi ulkopuolisia ihmisiä. Litteroidut haastatteluaineistot säilytettiin Metropolia Ammattikorkeakoulun alaisessa tietojärjestelmässä siten, että ne olivat salasanalla suojattuja ja ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden saatavilla.

Haastatteluidemme alussa kysimme kasvattajilta, onko riskileikin käsite heille ennestään tuttu, ja mitä se tuo heidän mieleensä. Kysymyksen jälkeen kerroimme heille lisää riskileikin käsitteestä, ennen kuin jatkoimme haastattelua eteenpäin.

5 Tulokset

Olemme jakaneet haastatteluissa esiin tulleet asiat kuuteen ryhmään: riskileikin käsitteeseen, riskileikin kategorioihin luontotoiminnassa, luonnon vaikutukseen riskileikille, riskileikin mahdollisuuksiin ja uhkiin, kasvattajan rooliin riskileikissä sekä riskileikin ajankohtaisuuteen. Haastateltavat olemme merkanneet H1, H2, H3, H4 ja H5. Numerointi on tehty satunnaisessa järjestyksessä.

5.1 Riskileikki käsitteenä

Riskileikki käsitteenä oli tuttu yhdelle haastattelellemme kasvattajalle (H3). Neljä viidestä kasvattajasta kertoi riskileikistä tulevan mieleen leikki, jossa on fyysisen loukkaantumisen riski.

Riskileikki sanana toi kasvattajille mieleen tilanteita, joissa lapset kiipeävät isossa porukassa kiipeilytelineessä, leikkivät kepeillä tai lelut ovat pienten ryhmässä pieniä.

5.2 Riskileikin kategoriat luontotoiminnassa

5.2.1 Korkeat paikat

Jokainen haastatteluun osallistuneita oli kokenut työssään lasten kanssa riskileikkitalanteita korkeissa paikoissa luontotoiminnassa. Haastateltavat nimesivät korkeiden paikkojen riskileikkitalanteiksi kivilouhikossa leikkimisen, köysiradalla tempuilleminen sekä kiipeilemisen puissa, kallioilla, kallion jyrkänteillä, metsään rakennetuilla tikapuilla sekä kivien päällä.

H5 kuvasi korkean paikan riskileikkitalannetta näin:

“Mehän käydään tos lähimetsässä ihan pienten kanssakin, et siellä kivien päällä ku ne tykkää kiipee, ni annetaan kiipee. Mut pidetään sit kyl kädestä kiinni, et kun on ihan pienii, nii autetaan että ne pääsee sinne ylös mut että.. -- lapsethan tykkää kiipeilystä”

H1 kertoi heidän ryhmässään riskileikkitalanteita tapahtuvan esimerkiksi näin:

“Noh meillä on puitten välissä köysiä, mutta lapsethan on hirveen taitavia tietysti ja ne tekee kuperkeikkoja, ja siinähan saattaa sillee et tulee lipsahdus et käsi lipsahtaa ja sit se tipahtaa se lapsi. Ja siinä voi olla siel alla juurakkoo tai jotai kivee, nii se saattaa satuttaa kasvot ainakin”

5.2.2 Kova vauhti

Kovan vauhdin tilanteissa kasvattajien vastauksissa oli enemmän eroavaisuuksia kuin korkeiden paikkojen. Yksi kasvattaja kertoi, ettei hänen pienten ryhmässään ole metsässä oltaessa kovan vauhdin tilanteita, yksi kasvattajista taas kertoi, ettei koe kovan vauhdin tilanteita riskileikiksi. Kolme kasvattajaa mainitsi metsässä olevan kiviä ja juurakoita, joihin lapset saattavat kompastella ja kaatuilla juostessaan.

H3 kertoi lapsiryhmänsä metsässä toteuttamasta leikistä seuraavaa:

“Lapset tekee metsään vaikka semmosia, nytkin ne otti lehtiä ja käpyjä niinku haravoi sellasen autoradan itelleensä, ja he oli niitä autoja ja ne hirveen lujaa leikki ja he oli niinku autoradalla. Siinähan tavallaan kova vauhti, ni siin on se törmäämis- ja kaatumis- ja kompastusvaara”

5.2.3 Vaaralliset työvälineet

Vaarallisia työvälineitä ei ollut suurimmalla osalla haastatteluun osallistuneista mukana lapsiryhmien luontotoiminnassa. Yhdellä kasvattajalla oli suunnitelmissa ottaa vasarat ja naulat käyttöön metsässä, mutta he eivät vielä olleet sitä toteuttaneet. H3 kertoi, että heillä on metsässä mukana puukkoja ja saksia, ja kuvaili esimerkkutilannetta, jossa niitä käytetään, seuraavasti:

“No vuoleminen... mut se ei välttämättä oo leikkiä. Ne saattaa vuolla leikkivälineitä, että tarvii johonki leikkiin jonku välineen ja sit me annetaan puukko. Mut sitte se on taas et yks lapsi vuolee yhen aikuisen kanssa, et tosi usein niil on joku idea varsinki eskari-ikäsiillä, et meil on tämmönen leikki ja et me tarvittas tähän tämä, että onko mahdollista vuolla tätä.”

Köysiä kasvattajat eivät kokeneet vaarallisiksi työvälineiksi. Niitä käytetään haastatteluun osallistuneiden ryhmissä kiipeilyyn, temppuiluun ja majojen sitomiseen.

5.2.4 Vaaralliset elementit

Vaarallisista elementeistä kysyttäessä kasvattajista kolme kertoivat veden äärellä tapahtuneista tilanteista. H3 kuvaili veden äärellä leikkimistä näin:

“Me ei olla veden äärellä, mut sit meil on yks metsäpaikka missä saattaa sateen jälkeen olla nii lammikko, nii se tietenki huomioidaan sitte että lapset saa, jos niil on kuravaatteet, hypätä siinä, ne saa heittää sinne, mut se on niinku aikuisen valvonnassa, että aikuinen on tietoinen, että lapset on leikkimässä siellä kuitenkin.”

H2 kertoi antavansa lasten leikkiä vedellä sateisilla ilmoilla, mutta ojan läheisyydessä leikkimisen hän kieltää. H4 kuvailee sääolosuhteiden vaikutusta omaan sallivuuteensa seuraavasti:

“Nyt ku on ollu siis vähän jäätä, mut ei riittävästi, nii sehän on ollu tänä talvena semmonen, että ei saa mennä yhtää niinku käytännös mihinkää ojan päälle, koska sit siel voi käydä köpelösti.”

H5 mainitsee, ettei päiväkodissa saa käyttää muita kuin led-kynttilöitä, edes luontopoluilla. Muutkaan kasvattajat eivät kerro käsittelevänsä tulta päiväkotiryhmänsä kanssa. Sääolosuhteista mainitaan ukkonen. Ukkosen aikaan kasvattajat eivät lähde ulkoilemaan lasten kanssa. Eräs kasvattaja kertoo, että hänellä itsellään on turvaton olo ukkosella, eikä halua sen takia lähteä ulos silloin lastenkaan kanssa.

5.2.5 Rajut leikit

Rajuista leikeistä kysyttäessä kaikki haastatteluihin osallistuneet kasvattajat mainitsivat kepeillä tapahtuvan miekkailun. Miekkailun lisäksi kasvattajamme ovat huomanneet luonnossa tapahtuvan leikkipainia. Yksi kasvattaja mainitsee aiheesta kysyttäessä, että metsässä on aina kivoja leikkejä.

Rajuista leikeistä puhuttaessa kasvattajat mainitsevat tärkeäksi asiaksi rajanvedon siihen, mikä on leikkiä ja mikä ei. H4 kertoo seuraavaa:

“No miekkailuhan on semmone niinku [naurahtaen] jatkuva, joka kerta varsinki metsässä, mis on niit kaikkii puukapuloita, nii siin on semmone jatkuva rajanveto, et miten pitkään sitä saa antaa niinku tehdä, ennen ku se menee oikeesti vaaralliseksi”

Rajun leikin kategoriassa tärkeää on haastattelemiemme kasvattajien mukaan seurata ja ennakoida leikkiä ja huomioida myös lasten yksilölliset erot – toiset lapset kiivastua nopeammin ja leikki sen mukana muuttua aggressiiviseksi. Kun kysyimme, mikä on se raja, jossa leikki muuttuukin sellaiseksi, että aikuisen täytyy siihen puuttua, vastasi H3 seuraavasti:

“No mulle se on se raja tietyllä tavalla, ku mä osaan havainnoida sitä lasta, et millon alkaa tulla sellasta aggressiivisuutta, et se ei oo enää leikkiä ja sit mä ihan kysyn et onko tää teistä leikkiä ja toinen usein sanoo, että ei. Eli tavallaan haastatteleamalla niitä lapsiaki näkee. Ja toki meillä on se, et ei saa osua toiseen, et sit jos osuu kepillä toiseen, nii sit se ei oo enää leikkiä”

5.2.6 Näkyvistä katoaminen

Näkyvistä katoamisen kategoriasta puhuttaessa kaksi kasvattajista kertoi heillä olevan sääntönä metsäretkillä se, että lasten täytyy koko ajan pystyä näkemään aikuinen. Yksi kasvattaja kertoo heidän sopineen ryhmän toisen kasvattajan kanssa, että toinen on toisessa päässä metsää ja toinen toisessa. Yksi haastatteluun vastanneista kertoi, että vaikka heillä ei ole rajoja, ei lapset koskaan ole kadonneet näkyvistä. Neljässä viidestä haastattelusta mainittiin myös, että kasvattajat laskevat lapsia säännöllisesti ja tällä varmistavat, että kaikki ovat yhä leikkialueella.

Vaikkakin kaikki haastatteluun vastanneista olivat sitä mieltä, että kasvattajan täytyy tietää missä lapset ovat, oli heidän vastauksissaan lasten näkyvistä katoamisesta eroavaisuuksia. Esimerkiksi H4 vastasi näin:

“No semmost (lapsen näkyvistä katoamista) mun mielest ei saa tapahtua, varsinkaa luonnossa. Että joka kerta, ku mennään luontoon, ni sit käydää aina säännöt läpi ja yks perussääntö on se, et nii kauas ei saa mennä, etteikö näkis aikuista ja sit aikuiset koko ajan myöskin vahtii sitä ja laskee et varmasti on näköpiirissä”

H3 taas näki tilanteen riippuvan myös siitä, kuinka hyvin kasvattaja tuntee lapset.

“Meillä on siis semmonen ohje lapsilla, et aikuinen pitäs näkyä, -- mutta meillä on siis tuolla kauempana metsäpaikka, mis on sellane pöpelikkö tai tiheikkö, ja mä tiedän et sinne nyt meni vaikka viis lasta, mut saattaa olla aika lyhyt aika et mä en oo iha varma et ketä siel on, ja sit mä sen jälkee käyn kattomassa, et mä lasken et kaikki on tallessa. Mut ehkä se on semmonen hetkellinen, onks se sit hetkellinen hukkaaminen tai näkyvistä katoaminen mutta siis se et mulla ei oo sellanen olo et ne on hukassa, et mul on tuntuma siihen kuitenkin. -- mä tunnen noi nii hyvin, et jos mul ois semmone työpari, joka ei tuntis niitä lapsia, nii sit mä sanoisin kyllä et käy koko aja kattomassa et kaikki on.”

H1 toi esille sen, että rajoja täytyy harjoitella lasten kanssa.

“Ja ne tietää, et ne ei lähe niin kauas ettei aikuista nää. Mut sitten on näitä pienempiä, näitä kolme 3–4-vuotiaita, nii niillä olis semmone, et ne tarvii sitä aikuisen seuraamista, et ne ei lähe rajojen yli. Ainakin toimintakauden alussa oli silleen, että sai hakee niitä pienempiä tänne metsän sisälle, mutta se oli taas sitä, että kun tarpeeks kauan niille sano ja haki ja hoki sitä nii ne oppi sen. Nyt ne kolmivuotiaat, ku ne on tuolla nii ne tietää että ei mennä rajojen yli. Tietyn rajan yli. Tietyn kiven yli.”

5.2.7 Leikki, jossa tapahtuu isku tai törmäys

Leikkejä, joissa tapahtuu isku tai törmäys, ei yksi haastattelemamme kasvattaja salli olenkaan. Hän kuvaili leikkejä, jossa tapahtuu isku tai törmäys seuraavasti:

“Ne on niitä kun heilutaan, esimerkiksi sen laudan kanssa ja aletaan hakkaamaan jotain niin se. Sieltä kimpoo jotain tai sit siin onki se kaveri, tai sit jos ois joku tämän vähän pukkitappelun tyyppinen, että juostaan vastakkain, niin ehkä me voidaan keksiä jotain muitakin leikkejä sitten.”

Yksi kasvattajista taas kertoi, että aina liikkuesssa tapahtuu leikkiä, jossa törmätään tai tapahtuu jonkinlaista iskuja. Hän kertoi, että tärkeintä siinäkin on huomioda, milloin kasvattajan täytyy tehdä rajanvetoa leikkiin. Yhden kasvattajan lapsiryhmissä tällaisia leikkejä ei ole tapahtunut.

Kaksi kasvattajista kertoi, että usein isku tai törmäys ei ole leikkien tarkoitus, vaan sitä tapahtuu vahingossa leikin tiimellyksessä.

H1: “Joo, mulle tulee mieleen semmonen ku lapset leikkii niin tiiviisti, juoksentelee tuol metsässä, nii voi olla että törmää ihan oikeesti toisiinsa vaa että ne ei siinä leikin tiimellyksessä huomaa toisiaan, että semmostakin on tapahtunut [nauraen]”

5.2.8 Väliäinen riski

Kasvattaja, jonka ryhmän lapset ovat saman ikäisiä, ei ollut huomannut riskileikkitilanteita väliällisen riskin kautta. Ryhmissä, joiden luontotoiminnassa on eri-ikäisiä lapsia, väliällisen riskin riskileikkii oli kasvattajien mukaan enemmän. Kasvattajat näkivät väliällisen riskin riskileikkitilanteet lapsille hyödyllisinä ja kehittävinä, mutta painottivat kasvattajan vierellä olon ja opettamisen olevan näissä tilanteissa tärkeää.

H3: “Joo on meillä tosi paljon, kun meil on tää eskariryhmä ja sit tää nuorempien ryhmä, ni kylhä ne kattoo koko aja mitä ne isot tekee, ja sit ne yrittää tehdä sitä samaa. Sit niil saattaa olla joku semmonen heitä puolet isompi keppi, jonka kanssa ne kulkee et siinäki sit opetetaan tavallaan et mitä sä teet sillä kepillä.”

5.3 Luonnon vaikutus riskileikille

Kysyttäessä luonnon merkitystä riskileikeille eräs kasvattaja kertoi, että luonnossa lapset unohtavat päiväkodissa olleet kahnaukset, sillä luontoympäristö tarjoaa niin paljon mielenkiintoista tekemistä. Luonnossa oltaessa heidän ryhmässään vähenevät myös leikit, joissa on fyysisen satuttamisen riski, esimerkiksi leikkimopoilla toisten päältä ajaminen. Kasvattaja kokee, ettei hänen tarvitse luonnossa kieltää tai neuvoa lapsia yhtä paljon, kuin päiväkodin pihalla tai sisätiloissa. Riskileikkitilanteita luonnossa ovat hänen mukaansa kivien päällä kiipeily.

Eräs toinen kasvattaja on myös samaa mieltä siitä, että luonto on hyvä oppimisympäristö lapsille, mutta se ei sinänsä lisää riskileikkejä. Riskileikkiympäristöiksi hän mainitsee päiväkodin viereisessä metsässä olevat tikapuut ja puun oksasta rakennetun liukumäen.

Yksi kasvattajista mainitsee, ettei luonto ole pihaympäristöä yleisempi paikka riskileikeille, vaan enemmänkin kyse on leikkijästä. Hän mainitsee, että tietyt lapset leikkivät riskileikkejä missä tahansa ympäristössä, kun taas toiset eivät juuri missään. Luonnon ympäristöistä riskileikille otollisiksi paikoiksi hän mainitsee kalliometsät, sillä pinnan muodot haastavat lapsia motoriseen kokeiluun. Epätasaiset maastot mahdollistavat kasvattajan mukaan kiipeilemisen ja moniulotteisemman leikin ja omien rajojen kokeilemisen. Hän mainitsee, että mitä enemmän on mahdollisuuksia kiipeämiseen, sen enemmän riskileikkiä tapahtuu.

Yksi kasvattajista taas on sitä mieltä, että luonnossa riskejä on enemmän, ja siitä johtuen myös riskileikkitalanteita tapahtuu siellä useammin. Hän mainitsi, että rakennetut ympäristöt on suunniteltu turvalliseksi. Metsässä on hänen mukaansa mahdollisuuksia riskileikeille enemmän, sillä siellä on esimerkiksi jyrkänkaita, puita ja irtoamisia.

Eräältä kasvattajalta kysyttäessä, miten luonto ympäristönä vaikuttaa riskileikkiin, hän vastasi näin:

“No kyllähän se antaa paljon mahdollisuuksia kokeilla niitä omia taitoja ja vähän ylittää niitä sitten, että must se on oivallinen ympäristö kyllä.”

Hän kertoi, että heidän retkimetsässään on väestönsuoja, minkä yllä on pudotus. Heidän ryhmänsä lapset usein hakeutuvat sinne leikkimään. Kasvattajan mukaan se on paikka, jossa aikuisten täytyy tehdä välillä rajanvetoa lasten leikkiin, sillä siellä on putoamisvaara.

5.4 Riskileikin mahdollisuudet ja uhat

Neljä viidestä haastattelemastamme kasvattajasta kertoi riskileikkiä tapahtuvan lähes päivittäin, vähintäänkin viikoittain. Yksi kasvattajista ei koe heidän ryhmässään riskileikkiä tapahtuvan juuri koskaan. Kaksi kasvattajista kertoi, että toisilla lapsilla on suurempi tarve kokeilla omia rajojaan ja siitä johtuen he myös riskileikkivät muita useammin.

H3: “Ryhmässä on ne tietyt lapset, jotka haluaa haastaa itseänsä koko ajan, ni ne haastaa itteensä kaikkialla. Sitte on sellasia lapsia, jotka leikkii aika paikallaa ja rauhallisesti, ni ne leikkii myös paikallaa ja rauhallisesti pihalla ja sisätiloissa”

Kaikki kasvattajista kokivat riskileikin positiivisena ja oppimista mahdollistavana toimintana.

H3: “No just sen ittensä haastamisen, et lapsi ei voi tietää omia kykyjään ja mahdollisuuksiaan, jos ei se saa kokeilla. Eli tavallaan siin oppii hallitsemaan kehoa tosi hyvin, ku saa kokeilla erilaisia asioita. Mä en oo ite mikää kieltäjä, et mä sallin tosi paljon. Mut sit taas just se et mitä ja miten”

H2: “No kyllä niinku asioita pitää tehdä et oppii, et ei voi elää pumpulissa. Et kyl toi niinku metsä, jossa voidaan tehdä paljon enemmän, kun taas pihalla, niin tota kyl mä sanoisin et noi on niinku motorisesti aika taitavia lapsia, joita tällä hetkellä meillä on siellä. Annetaan heidän tehdä.”

H4: “Siis niinku kaikki leikki on kasvattavaa ja kaikesta opitaan ja siis toisaalt metsähän on niinku iha mieletön oppimisympäristö”

Riskileikin uhkista kysyttäessä kaksi kasvattajaa mainitsi fyysisen loukkaantumisen riskin. Kaksi kasvattajista taas ei kokenut riskileikissä olevan uhkaa. Yksi kasvattaja koki riskileikin uhaksi tilanteet, joissa kasvattaja ei ole “hereillä”.

5.5 Kasvattajan rooli riskileikissä

Kysyimme kasvattajilta, onko heillä ollut lapsiryhmässä riskileikkitilanteita, joissa he olisivat jälkikäteen ajateltuna halunneet toimia toisin, mikä on heidän näkemyksensä mukaan kasvattajan vastuu riskileikissä ja kokevatko he päiväkotien henkilöstöressurssien olevan riittäviä riskileikin turvallisuuden takaamiseksi.

Eräs kasvattaja kertoi, että hänen ryhmässään lapsi oli kaatunut kivillä kiipeillessään niin, että lapselle oli tullut tikattava haava kasvoihin. Kasvattaja oli tilanteen jälkeen havainnut, että tälle kyseiselle lapselle sattuu usein kaikenlaista kompastelua ja törmäämistä. Hän pohti, mitä olisi voinut tehdä toisin ja ratkaisuna alkoi suunnitella, millä keinoilla voisi tukea lapsen motorista kehitystä, ettei lapsi olisi niin onnettomuusherkkä.

Kaksi kasvattajista kertoi, että jälkeinpäin tilanteita arvioidessaan he kokevat rajoittavansa ehkä liikaa lasten leikkiä. Toinen heistä kertoo arvioivansa omaa toimintaa paljon, ja on jälkeinpäin ajatellut, että olisi voinut olla sallivampikin. Hän kertoo, että on ollut myös riskileikkitilanteita, joihin olisi jälkikäteen halunnut puuttua jo aikaisemmassa vaiheessa. Toinen kuvailee esimerkkitilanteeksi sellaisen, kun lapset isossa porukassa leikkivät kepeillä, ja hän pyytää herkästi heitä laittamaan keppejä alaspäin. Yksi kasvattajista

vastasi, ettei hänellä tule mieleen tilanteita, joissa olisi halunnut jälkikäteen ajateltuna sallia riskileikkiä pidemmälle. Kerran hänellä oli ollut tilanne, johon olisi jälkeenpäin halunnut puuttua aikaisemmin. Tilanteessa lapsi oli kiivennyt korkealle puuhun, ja siinä hän oli pelännyt lapsen satuttavan itsensä.

Kun kysyimme haastateltavilta, millaisena he kokevat kasvattajan vastuun ja roolin riskileikissä, vastaukset olivat melko yhteneväisiä. Kaikkien haastateltavien vastauksista tuli ilmi se, miten tärkeänä pidettiin kasvattajan läsnäoloa, valppautta ja tarkkaavaisuutta leikin sivusta seuraajana.

H4: "No siis se et havainnoi jatkuvasti. Et on niinku läsnä ja havainnoi ja sit niinku puuttuu silloin, ku aihetta on."

Yksi kasvattaja vastasi, että paras tilanne olisi, jos aikuinen voi myös osallistua leikkiin ja uusia tai haastavia leikkejä voidaan kokeilla yhdessä lasten kanssa. Kahden kasvattajan vastauksissa korostui lasten kanssa sanallisesti kommunikointi riskileikkitalanteissa, sekä tilanteiden läpi käyminen lasten kanssa jälkeen päin. Näissä kahdessa vastauksessa tuli ilmi se, miten riskileikkitalanteet saattavat toimia oppimisen välineenä, vaikka mahdollinen riski toteutuisikin. Toisessa vastauksessa lapsi oli pudonnut talvisaikaan puunrungolta hänen otteensa livettyä. He käyttivät tilanteen oppimiskokemuksena ja keskustelivat lasten kanssa siitä, miksi kiipeileminen paksut hanskat kädessä voi olla haastavaa ja sitä kannattaa harkita.

Toinen teema, joka nousi haastatteluista erittäin vahvasti esiin, oli se, miten turvallisen riskileikin mahdollistamiseksi kasvattajat kokivat tärkeäksi oman ryhmänsä lasten tuntemisen. Haastateltavista kaikki kuvasivat tilannetta, jossa riskileikkitalanteessa heidän toimintaansa kasvattajana vaikutti se, kuka lapsista oli kyseessä. Kasvattajat pyrkivät arvioimaan riskileikkitalanteita lapsi- ja ryhmäkohtaisesti ja riskileikin sallimiseen vaikuttaa lapsen taitotaso sekä luonteenpiirteet.

H3: "Mä jotenki vielä aattelen sitä, et täs on tärkeätä se, et se aikuinen tuntee ne lapset ennen ku se voi antaa sitä riskileikkiä tehdä, että jos jotkut painii ja se sujuu tavallaa kivasti, nii mä voin suhtautua okei, että te voitte painia huomennaki."

H4: "Sit pitää niinku tuntee ne lapset ja niinku havainnoida jatkuvasti ja ennakoida vähän sitä, et nyt ollaan siinä hetkessä et se loppuu."

H2: "Ja tietysti tietyt lapset, niin etenkin vieressä. Mut joihinkin luottaa enemmän."

Haastateltavat kokivat, että kasvattajan vastuuseen kuuluu aina tietää missä lapset ovat ja mitä he tekevät. Vastauksissa ilmeni samanlaisia piirteitä kuin kysymyksessä riskileikin kategorioista, jossa pohdittiin lapsen näkyvistä katoamista. Kaikissa vastauksissa ilmeni se, että kasvattajan on hyvä olla fyysisesti lähellä lapsia, jotta pystyy nopeasti mennä auttamaan tai puuttumaan riskileikkitilanteeseen tarvittaessa.

Kahdessa haastattelussa tuli esiin se, miten kasvattajan oma turvallisuudentunne vaikuttaa siihen, kuinka riskileikki toteutuu. Yksi haastateltavista kertoo, että kokee olonsa ukonilmalla turvattomaksi, ja ei sen takia lähtisi koskaan lasten kanssa ulos ukonilmalla. Kaksi varhaiskasvattajaa kertoi myös, miten tuttu ja lapsiryhmän tunteva työpari vaikuttaa siihen, miten kasvattaja tuntee oman olonsa turvalliseksi liikkeessään lasten kanssa luonnossa.

Kun kysyimme varhaiskasvattajilta kokevatko he päiväkotinsa henkilöstömitoitukset riittäviksi turvallisen riskileikin mahdollistamiseksi, kaikki vastasivat myöntävästi. Kaksi viidestä kasvattajasta mainitsi, miten päiväkodin yhdessä sovitut säännöt varmistivat, että luonnossa liikuttaessa on aina tarpeeksi kasvattajia. Yksi kasvattajista mainitsi, että jos hän on yksin luonnossa lasten kanssa, on hän herkempi rajoittamaan leikkialuetta ja riskileikkiä kuin työkaverin ollessa läsnä.

5.6 Riskileikistä puhumisen tärkeys ja ajankohtaisuus

Kolme kasvattajista koki riskileikistä puhumisen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Yksi kasvattajista perusteli tärkeyttä ja ajankohtaisuutta sillä, että riskileikit ovat läsnä elämässä joka päivä. Yksi kasvattaja perusteli mielipidettään sillä, että kun tiedetään mitä on riskit ja riskileikki, pystytään vaaratilanteita ennakoimaan paremmin. H4 perusteli riskileikistä puhumisen tärkeyttä kasvatustiimin näkökulmasta:

“Varmaan se, et ku me kaikki asetetaan ne rajat vähä niinku eri kohtaan nii varsinki sit just tiimin kesken on tosi tärkeä, että kaikki tietää, et miten niinku meillä menetellään. Et jos on vaiks yks ihminen joka halua kieltää varmuuden vuoks kaiken ja sit on toinen, joka on sitä mieltä et täs on myös hyvät puolet, et nii kyl näistä pitää keskustella.”

Myös toinen kasvattaja kertoi kysyttäessä, että kasvattajien välillä löytyy eroja siinä, miten riskileikkiin suhtaudutaan:

H5: Kyllä varmasti et kyl meit on, ku tätä työtä tehdään omalla persoonalla ni kyllä. Kyllä on ja voin mennä ihan itseen, että kuten sanoin niin voin olla joskus vähän liiankin tarkka miettimään sitä ja sanomaan sitä “varo ettei osu silmään”.

Yksi kasvattajista kertoi, että hänen mielestään pienten puolella riskileikeistä puhuminen ei ole niin tärkeää, mutta isompien lasten puolella kyllä. Yksi kasvattajista ei kokenut riskileikeistä puhumista tärkeänä tai ajankohtaisena.

6 Johtopäätökset

Kuten Sandseterin (2012) tutkimuksessa varhaiskasvattajien näkemyksistä riskileikeistä, myös meidän opinnäytetyömme haastatteluissa tuli esille se, että kasvattajat suhtautuvat positiivisesti riskileikkiin ja ymmärtävät riskileikin merkityksen lapsen oppimisen kannalta, vaikka riskileikki käsitteenä ei ollutkaan ennestään tuttu kuin yhdelle haastateltavalle. Suurin osa haastattelemistamme kasvattajista ei kokenut luontoa todennäköisemmäksi paikaksi riskileikkien tapahtumiselle kuin päiväkodin rakennettua ulkoiluympäristöä, vaikkakin he kokivat luontoympäristössä olevan mahdollisuuksia riskileikille. Luontoa kuvailtiin oivallisena oppimisympäristönä. Kaikki kasvattajat olivat kokeneet riskileikitilanteita luontoympäristössä.

6.1 Riskileikin kategoriat

Haastatteluaineistostamme tuli esille luontoympäristössä tapahtuvia riskileikkejä kaikista Sandseterin (2007:237–252) ja Kleppen (2018:69–70) määrittelemistä riskileikin kategorioista, mutta ei jokaisen kasvattajan kohdalla kaikista kategoriasta. Sandseter on maininnut korkealla tapahtuviksi riskileikeiksi kiipeämisen, hyppäämisen erilaisilla alustoilta, korkeilla esineillä tasapainottelun sekä roikkumisen ja keinumisen korkealla. Haastatteluissamme eniten esille tullut korkean paikan riskileikki luontoympäristössä oli kiipeily. Kiipeilemistä oli tapahtunut puissa, kallioilla, kivillä ja metsään rakennetuilla tikapuilla. Kovan vauhdin kategorian riskileikkejä ovat kovaa vauhtia keinuminen, liukuminen, kelkkailu, pyöräily, luistelu, hiihto sekä hallitsemattomassa vauhdissa juoksentelu (Sandseter 2007:237–252). Kolme haastattelemistamme kasvattajista kertoi kokeneensa kovan vauhdin riskileikitilanteita tapahtuvan luontoympäristössä. Leikeihin oli sisällytynyt näissä tilanteissa kovaa vauhtia juoksemista. Yksi kasvattaja ei mieltänyt kovan vauhdin tilanteita riskileikiksi lainkaan ja yhden kasvattajan ryhmässä kovan vauhdin tilanteita ei hänen mukaansa ole sen vuoksi, että lapset ovat pieniä.

Vaarallisten työvälineiden kategoriaan kuuluu puukot, sahat, kirveet ja köydet (Sandseter 2007:237–252). Vain yksi varhaiskasvattaja kertoi heillä käytettävän vaarallisia työvälineitä luonnossa: heillä puukkoja käytetään vuolemiseen. Vuollessa yksi lapsi on yhden aikuisen seurassa. Yhdellä kasvattajalla oli suunnitelmassa ottaa naulat ja vasarat

käyttöön metsässä lasten kanssa. Köysiä haastattelemamme kasvattajat eivät kokeneet vaarallisiksi työvälineiksi. Niitä oli käytössä esimerkiksi majojen sitomisessa ja köysiraudoilla.

Vaarallisten elementtien kategoriasta eniten keskustelua syntyi vedestä. Kasvattajat kertoivat, ettei päiväkodin lähetyvillä ole isompia vesistöjä, joista koituisi vaaraa lapsille. Haastatteluissa mainittiin kuitenkin ojat ja lammikot. Kasvattajien vastaukset olivat vaihtelevia sen suhteen, minkälainen leikki sallittiin veden äärellä. Yksi kasvattajista sanoi, että kieltää ojan läheisyydessä leikkimisen, kun toinen taas kertoi, että lapset saavat vapaasti leikkiä metsässä olevassa isossa lammikossa, mikäli heillä on siihen sopiva vaatetus ja aikuinen on vieressä valvomassa tilannetta. Toisaalta voidaan pohtia, onko syvässä ojassa leikkimisessä suurempi vaara riskeille kuin metsään syntyneessä lammikossa.

Rajujen leikkien kategoriassa kasvattajat kokivat riskileikkiä tapahtuvaksi. Metsässä kepeillä miekkailu ja leikkipaini koettiin tilanteiksi, joissa on ensisijaisen tärkeää ottaa huomioon lasten persoonallisuus ja havainnoida leikkiä niin, että siihen pystyy välittömästi puuttumaan ennen kuin fyysistä vahinkoa tapahtuu. Kasvattajat eivät kuitenkaan kertooneet kieltävänsä näitä leikkejä täysin, vaan ne ovat sallittuja tiettyyn rajaan asti. Jokainen kasvattaja määrittelee itse, missä raja kulkee, mutta kaikilla haastattelemillamme kasvattajilla oli selkeä yhteinen näkemys siitä, että kasvattajan on oltava leikissä läsnä ja luoda tällä tavoin turvallinen ympäristö kokeilla rajujakin leikkejä.

Haastatteluissa Sandseterin (2007) kategoria leikeistä, joissa lapsi katoaa näkyvistä, synnytti paljon keskustelua kasvattajan vastuusta ja päiväkodin säännöistä. Kasvattajat kertoivat, että lasten olinpaikka on aina oltava tiedossa, vaikka näköyhteyttä ei aina olisikaan. Päiväkodin yleinen ohje ryhmissä lapsille on, että aikuisen on oltava aina näkyvissä. Yksi kasvattajista kertoi esimerkin tilanteesta, jossa lapset saattavat kadota näkyvistä, mutta hän tietää missä he ovat, eikä täten koe tilanteessa riskiä. Kasvattajat mainitsivat myös laskevansa lapsia ja tarkastavan jokaisen lapsen sijainnin säännöllisesti luonnossa leikittäessä. Kasvattajat kokivat, että tämän kaltainen riski on pieni, sillä lapsia seurataan tarkasti jatkuvasti.

Kasvattajat kokivat leikit, joissa tapahtuu isku tai törmäys, hyvin eri tavoin. Leikkiä, joissa tapahtuu isku tai törmäys, on esimerkiksi leluautojen lähettely kovalla vauhdilla toisille tai pehmeille alustoille tahallinen kaatuilu (Kleppe:2018:72). Yksi kasvattajista ei salli tämän kaltaisia leikkejä ollenkaan, kun taas toinen kasvattaja oli sitä mieltä, ettei iskuilta ja

törmäyksiltä voidaan välttyä, ja niitä tapahtuu aina kun lapset ovat liikkeessä. Iskut ja törmäykset koettiin kuitenkin vahingoiksi, eikä leikkiin suunnitellusti kuuluvaksi toiminnaksi, joten kasvattajien kokemukset leikistä, jossa tapahtuu isku tai törmäys, eroavat Kleppen määritelmästä tämän kaltaisesta riskileikistä.

Haastateltavat kokivat välillistä riskiä tapahtuvaksi lapsiryhmissä, joissa oli eri ikäisiä lapsia ja se nähtiin aina positiivisena lapsen oppimisen kannalta. Kasvattajien näkemyksistä käy ilmi, että päiväkodin luontotoiminnassa toteutuu vahvasti Vygotskin teoria lähikehityksen vyöhykkeestä, jossa lapsi oppii vuorovaikutuksessa taitavamman lapsen tai aikuisen kanssa. (Ahonen ym. 2014: 72–73) Kasvattajat kertoivat useaan otteeseen, miten he itse ovat tukemassa lasta uuden taidon opettelussa tai miten lapsi kokeilee taitojaan vanhempien lasten seurassa, aikuisen ollessa vieressä.

Kleppen (2018:69) mukaan 1–3-vuotiaiden lasten riskileikkiä voi olla hankalampi tunnistaa, sillä riskit eivät aina ole niin ilmeisiä vauhdin ollessa melko hidasta ja korkeuksien melko matalia. Pienten lasten riskileikin tunnistamisen haasteet tulivat esille myös meidän tutkimusaineistostamme. Eräs pienten ryhmän kasvattaja ei kokenut esimerkiksi matalilla kivillä kiipeilyä riskileikiksi, vaikkakin mainitsi aikuisen vieressä olon leikissä tärkeäksi, ettei lapset putoa alas ja satuta itseään. Kasvattaja siis tunnistasi riskin fyysiselle loukkaantumiselle, mutta ei kivien mataluuden vuoksi kokenut leikkiä riskileikiksi.

6.2 Kasvattajan rooli riskileikissä

Riskileikkeihin vaikuttavat ympäristön lisäksi lapsen yksilöllinen tarve riskien otolle sekä lapsen kehitystaso ja mielenkiinnon kohteet (Kleppe 2018:35) Haastattelemamme kasvattajat olivat myös havainneet yksilöllisyyttä lasten leikkitaivoissa. Osa lapsista leikkii riskileikkejä useasti ja missä tahansa ympäristössä, kun taas toisten lasten leikki on rauhallista niin rakennetuissa kuin rakentamattomissakin ympäristöissä. Sandseterin (2012:10–19), sekä Greateorexin (2008) tutkimuksissa varhaiskasvattajien näkemyksistä riskileikissä oli ilmennyt se, että on olennaista arvioida lasten yksilölliset taidot riskileikitilanteessa ja ohjata leikkiä niiden mukaisesti. Haastatteluissamme lasten yksilöllisyyden huomioiminen tuli esille rajujen leikkien kategoriasta kysyttäessä. Kasvattajien mielestä rajuissa leikeissä, kuten painimisessa ja miekkailussa, on tärkeää huomioida lasten yksilölliset erot, sillä toiset lapset saattavat kiivastua nopeasti ja leikki sen mukana muuttua aggressiiviseksi. Eräs kasvattaja toi esille myös sen, että jotkut lapset ovat onnettomuusherkeempiä kuin toiset.

Kasvattajan roolin merkitys riskileikissä nousi tutkimusaineistossamme vahvasti esille. Onnistuneen riskileikin mahdollistamiseksi kasvattajan on oltava luova ja osattava mahdollistaa ympäristö, joka antaa lapsille tilan opetella turvallista riskien ottamista (Solly 2015:42–43). Lapsista vastuussa olevan aikuisen tulee arvioida ja hallita riskitilanteita siten, että lapsella on mahdollisuus testata rajojaan ja kykyjään altistamatta heitä kohtuuttomille riskeille (Ball ym. 2008: 110–112). Suurin tekijä varhaiskasvatuksessa lapsille tapahtuneiden vammojen syntyisessä on kasvattajien puutteellinen valvonta leikki-tilanteissa. (Sandseter – Sando 2016:182.) Kaikki haastattelemamme kasvattajat pitivät tärkeänä kasvattajan läsnäoloa, valppautta ja tarkkaavaisuutta riskileikkitalanteissa. Tärkeänä koettiin, että kasvattaja tuntee leikkivät lapset hyvin. Haastatteluista tuli esiin se, että kasvattajat refleктоivat toimintaansa riskileikkitalanteissa sekä käyvät tilanteita läpi lasten kanssa jälkikäteen, ja käyttävät riskileikkitalanteita oppimiskokemuksena.

Teimme haastattelut yhdessä helsinkiläisessä päiväkodissa. Päiväkodin lähiympäristö mahdollistaa hyvät puitteet luontotoiminnalle, ja päiväkodissa toimii kaksi metsäryhmää. Kyseinen päiväkotiki on suuri, ja kasvattajilta löytyikin erilaisia näkemyksiä asioihin. Jos olisimme haastatelleet kasvattajia useammasta eri päiväkodista, olisi vastauksissa saatanut olla enemmän eroavaisuuksia päiväkotien erilaisten toimintakulttuurien vuoksi.

6.3 Tuloksien hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Tuloksissamme ei tullut esille yhtä tikattavaa haavaa lukuun ottamatta lapsille riskileikin aikana tapahtuneita vakavia vammoja, vaikka kasvattajat olivatkin pääsääntöisesti sallivia riskileikin suhteen. Kasvattajat toivat esille riskileikin positiivisia puolia lapsen kehityksen kannalta. Tuloksista nousi esille vahvasti se, miten suuri rooli kasvattajalla on riskileikissä. Tuloksiamme voidaan hyödyntää riskileikin mahdollisuuksien ymmärtämisen tukena sekä tuomalla niiden kautta näkyväksi kasvattajien merkitystä riskileikin sallijana ja turvallisuuden lisääjänä. Kasvattajan roolin ymmärtäminen voisi myös tuoda vaihtoehtoja riskileikkien kieltämiselle, sillä tuloksissamme tuli esille vähäisten onnettomuuksien lisäksi selkeästi se, että kasvattaja pystyy omalla toiminnallaan mahdollistamaan turvallisempaa riskileikkiä.

Toimeksiantajallemme Suomen Ladulle tutkimuksemme tuo uuden näkökulman luontotoimintaan ja sen mahdollisuuksiin, sillä riskileikki ei ollut heillä käytössä oleva käsite.

Koska riskileikkiä ei ole Suomessa juurikaan tutkittu, on tutkittavia aiheita vielä paljon. Yksi mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi, miten varhaiskasvatuksen tiimien näkemykset

riskileikistä vaikuttavat riskileikin tapahtumiseen, millä tavalla kasvatustiimeissä käydään keskustelua riskileikistä ja mikäli näkemykset eroavat toisistaan vahvasti, miten tilanne ratkaistaan. Kasvattajien näkemyksiä olisi mielenkiintoista tutkia vertailevasti esimerkiksi maakuntien ja kaupunkien välillä. Sandseter (2010) on tutkinut riskileikkiä lasten näkökulmasta Norjassa, mutta lasten näkökulmaa riskileikistä voisi tutkia myös Suomessakin. Neljäs mielenkiintoinen näkökulma riskileikin tutkimukseen olisi vanhempien näkemykset ja odotukset lapsen mahdollisuuksista riskileikkeihin varhaiskasvatuksessa.

Riskileikkiä on tutkittu Pohjoismaista erityisesti Norjassa. Meidän tutkimuksemme tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin Sandseterin (2012) Norjassa toteutetussa tutkimuksessa varhaiskasvattajien näkemyksistä riskileikissä. Pohjoismaissa ihmisillä on kuitenkin tunnetusti hyvin vahva luontosuhde ja luonnossa liikkumista arvostetaan, sekä sitä pidetään yleisesti hyvinvointia lisäävänä. Näkemyksiä riskileikistä olisi hyvä tutkia myös muualla maailmassa enemmän, jossa ihmisten luontosuhde ei ole välttämättä samanlainen tai yhtä vahva. Tällöin näkemykset luonnossa tapahtuvasta riskileikistä saattaisivat olla poikkeavia verrattuna Sandseterin ja meidän tutkimuksemme tuloksiin.

7 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia varhaiskasvattajien näkemyksiä luontoympäristössä tapahtuvasta riskileikistä ja sen mahdollisuuksista lasten kehityksen tukemisessa. Pyrimme selvittämään, minkälaiset leikit tai leikkitilanteet varhaiskasvattajat kokevat riskileikiksi, ja millainen on varhaiskasvattajan rooli riskileikissä. Pyrimme myös tuomaan riskileikin käsitettä suomalaiseen varhaiskasvatukseen.

Onnistuimme saavuttamaan opinnäytetyön tavoitteen pääsääntöisesti hyvin. Jälkeenpäin haastatteluja litteroidessa huomasimme muutaman kysymyksen kohdalla, että kasvattajien vastauksiin olisi ollut hyvä pyytää laajempia perusteluja tai tarkennuksia. Haastatteluja litteroidessa sekä johtopäätöksiä kirjoittaessa mieleemme tuli jonkin verran kysymyksiä, joita haastatteluissa olisi voinut kysyä nykyisten kysymysten lisäksi. Haastatteluaineistoistamme saimme kuitenkin kuvan siitä, mikä haastatteluun osallistuneiden varhaiskasvattajien näkemys luonnossa tapahtuvasta riskileikistä on, ja millaisissa tilanteissa ja ympäristöissä riskileikkiä tapahtuu sekä millaisena he näkevät varhaiskasvattajan roolin riskileikissä. Haastattelemalla varhaiskasvattajia ja riskileikin termiä avaamalla saimme lisättyä tietoisuutta riskileikistä.

Alkuperäisenä suunnitelmanamme oli tukea haastatteluissa saatua aineistoa havainnoimalla varhaiskasvattajien toiminnassaan käyttämiä luontoympäristöjä ja niissä tapahtuvaa riskileikkiä, sekä varhaiskasvattajien toimintaa riskileikkitalanteissa. Valitettavasti koronaviruksen aiheuttaman pandemian myötä jouduimme luopumaan suunnitelmistamme havainnoinnin osalta. Haastatteluista saamamme aineisto vastasi kuitenkin riittävästi tutkimuskysymykseemme ja opinnäytetyömme tavoitteisiin.

Opinnäytetyötä tehdessämme opimme, että riskileikki on lapsen kehityksen kannalta todella merkittävää, eikä riskileikin mahdollisuutta tule sulkea lapsilta. Tärkeimpänä havaintona niin aiempia tutkimuksia kuin haastattelujakin läpi käydessä oli se, kuinka paljon riskileikkimyönteisellä ja läsnä olevalla kasvattajalla on merkitystä lasten riskileikin mahdollistajana sekä turvallisuudesta huolehtijana.

Toivomme, että riskileikin käsite jää elämään sekä toimeksiantajamme Suomen Ladun että haastattelemiemme varhaiskasvattajien toiminnassa, ja jatkaa matkaansa myös heiltä eteenpäin varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville ihmisille. Itse juuri valmistumisen kynnyksellä olevina ja jalkaa jo varhaiskasvatuksen työelämän oven väliin laittaneina aiomme viedä riskileikin pedagogista ilosanomaa työpaikoillemme ja työkavereillemme, jotta tavoitteemme riskileikin vahvemmassa rantautumisesta suomalaisen varhaiskasvatukseen jatkaisi toteutumistaan myös opinnäytetyön valmistumisen jälkeenkin.

Lähteet

Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Nurmi, Jari-Erik – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus. 72–73.

Ball, David – Gill, Tim – Spiegel, Bernard 2008. Managing risk in play provision. Lontoo: Play Safety Forum. 110–112. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://playsafetyforum.files.wordpress.com/2015/03/managing-risk-in-play-provision.pdf>> Luettu 26.11.2019

Brussoni, Mariana – Olsen, Lise L – Pike, Ian – Sleet, David A 2012. Risky play and children's safety: Balancing priorities for optimal child development. International journal of environmental research and public health 9:3134–3148. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1096921.pdf>> Luettu 20.2.2020

Coster, Denise – Gleeve, Josie 2008. Give us a go! Children and young people's views on play and risk-taking. 14–15. Saatavilla verkossa osoitteessa <http://www.playday.org.uk/wpcontent/uploads/2015/11/give_us_a_go___children_and_young_peoples_views_on_play_and_risk_taking.pdf> Luettu 4.4.2020

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy. 86.

Gill, Tim 2007. No fear. Growing up in risk averse society. Lontoo: Calouste Gulbenkian Foundation. Saatavilla verkossa <<https://timrgill.files.wordpress.com/2010/10/no-fear-19-12-07.pdf>> Luettu 7.11.2019

Greatorex, Peter 2008. Risk and play: Play providers experience and views on adventurous play. Saatavilla verkossa osoitteessa <www.playday.org.uk/wp-content/uploads/2015/11/risk_and_play___play_providers_experience_and_views_on_adventurous_play.pdf>. Luettu 10.4.2020

Hakala, Juha 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus Kirja Oy. 166.

Helenius, Aili – Korhonen, Riitta 2017. Leikin ensi askeleita. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirvonen, Tatu 2011. Varo varo varo! Irti ylisuojelevasta kasvatuksesta. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Kaikkonen, Hannu – Virkkunen, Veikko – Kajala, Liisa – Erkkonen, Joel – Aarnio, Mari – Korpelainen Raija 2014. Terveyttä ja hyvinvointia kansallispuistoista – Tutkimus kävijöiden kokemista vaikutuksista. Metsähallitus. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Asarja/a208.pdf>> Luettu 1.10.2019.
Kleppe, Rasmus 2018. One-to-three-year-olds' Risky Play in Early Childhood Education and Care. Oslo: Oslo Metropolitan University. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja.

Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://oda-hioa.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/10642/5890/A-18-7-manus-Kleppe-1204.pdf?sequence=3&isAllowed=y>> Luettu 14.12.2019

Laaksoharju, Tarja – Rappe, Erja – Kaivola, Taina 2012. Garden affordances for social learning, play and for building nature-child relationship. *Urban Forestry & Urban Gardening* 11(2):195–203. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://openmoodle.eoppimispalvelut.fi/pluginfile.php/16807/mod_page/content/6/Artikkeli_Garden%20affordances%20for%20social%20learning%2C%20play%2C%20and%20for%20building%20nature%E2%80%93child.pdf> Luettu 1.10.2019
Luonto-liitto. Ympäristökasvatus. Saatavilla verkossa osoitteessa <<http://www.luonto-liitto.fi/toiminta/ymparistokasvatus>> Luettu 30.9.2019

Sahi, Virpi 2014. Koulumetsäopas. Käsikirja koulujen ja päiväkotien lähimetsien käyttöön ja turvaamiseen. Suomen luonnonsuojeluliitto ry. Helsinki. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.sll.fi/app/uploads/2018/08/Koulumetsaopas2014.pdf>> Luettu 30.9.2019.

Sandseter, Ellen Beate Hansen – Sando, Ole Johan 2016. We don't allow children to climb trees. *American journal of play* 8(2):181–182. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1096921.pdf>> Luettu 9.2.2020

Sandseter, Ellen Beate Hansen 2007. Categorising risky play—How can we identify risk-taking in children's play? *European Childhood Education Research Journal* 15(2):237–252. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://www.researchgate.net/publication/249047571_Categorising_risky_play-How_can_we_identify_risk-taking_in_children's_play> Luettu 13.11.2019

Sandseter, Ellen Beate Hansen 2010. Scary Funny - A qualitative study of risky play among preschool children. Trondheim: Norwegian University of Science and Technology. Väitöskirja.

Sandseter, Ellen Beate Hansen 2012. Restrictive Safety or Unsafe Freedom? Norwegian ECEC Practitioners' Perceptions and Practices Concerning Children's Risky Play. *Child Care in Practice* 18(1):83-101. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://www.researchgate.net/publication/233440128_Restrictive_Safety_or_Unsafe_Freedom_Norwegian_ECEC_Practitioners'_Perceptions_and_Practices_Concerning_Children's_Risky_Play> Luettu 2.3.2020

Solly, Kathryn 2015. Risk, Challenge and Adventure in the Early Years. New York: Routledge.

Suomen Latu 2019: Metsämörriohjaajan opas.

Suomen Latu. Lasten toiminta. Metsämörri. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/metsamorri.html>> Luettu 30.9.2019

Suomen Latu. Lasten toiminta. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta.html>> Luettu 2.4.2020

Suomen Latu. Luonnossa kotonaan. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan.html>> Luettu 2.4.2020

Suomen Latu. Muumien ulkoilukoulut. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/muumien-ulkoilukoulut.html>> Luettu 2.4.2020

Suomen Latu. Tunteet hukassa -metsäseikkailu. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/tunteet-hukassa.html>> Luettu 2.4.2020

Toole, Brittany 2019. Risky play for children: why we should let kids go outside and then get out of the way. Kanada: CBC. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://www.cbc.ca/natureofthings/features/risky-play-for-children-why-we-should-let-kids-go-outside-and-then-get-out>> Luettu 1.4.2020

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 2018/753.

Varhaiskasvatuslaki 2018/540. Säädetty Helsingissä 2018.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Helsinki 2019. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf> Luettu 30.9.2019.

Vehkalahti, Reetta – Urho, Tuomas 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten Keskus.

Vihreä lippu. Kestävän kehityksen ohjelma kasvatusalalle. Saatavilla verkossa osoitteessa <<https://vihrealippu.fi/vihrealippu/>> Luettu 30.9.201

Suostumuslomake

TUTKIMUS

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka tutkii varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä riskileikistä luontotoiminnassa. Pyrimme selvittämään kasvattajien näkemyksiä heidän kokemistaan riskileikkilanteista, ympäristöistä, joissa riskileikkiä tapahtuu, sekä riskileikin koetuista mahdollisuuksista ja haasteista. Haluamme kartoittaa riskileikin mahdollisuuksia ja haasteita, sekä tuoda näitä kasvattajien tietoisuuteen. Tutkimusmenetelmänä käytämme varhaiskasvattajien haastattelua ja varhaiskasvatusryhmän luontotoiminnassa käyttämän oppimisympäristön havainnointia.

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Suomen Latu. Pyrimme opinnäytetyöllä saavuttamaan myös heille tärkeää tietoa, jota hyödyntää jatkossa toiminnassaan.

Tutkimuksen kohderyhmä on valikoitunut Helsingin kaupungin kahden varhaiskasvatusyksikön kasvattajista. Pyrimme saamaan kohderyhmään kasvattajia eri varhaiskasvatusalueilta. Olemme olleet yhteydessä päiväkotien johtajiin tutkimuksen toteuttamiseksi ja toimittaneet päiväkodeille informaatiokirjeen tutkimuksesta ja sen sisällöstä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVAN SUOSTUMUS

Olen lukenut saamani erillisen tiedotteen tutkimuksesta ja sen tarkemmasta sisällöstä.

Tiedän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta ja myöhemmin halutessani myös syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimus tai peruuttaa suostumukseni. Jos päätän peruuttaa suostumukseni tai osallistumiseni tutkimukseen keskeytyy jostain muusta syystä, keskeyttämiseen mennessä kerättyjä tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa. Tiedän, että minusta kerättyjä henkilötietoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Henkilötietojani saa säilyttää tutkimuksen ajan ja ne hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Olen tietoinen siitä, että haastattelut tallennetaan nauhoittamalla ja/tai kirjallisesti ja nauhoitteita/tiedostoja säilytetään tutkimuksen valmistumiseen saakka. Tutkimuksen valmistuttua nauhoitteet hävitetään.

Mikäli haluan peruuttaa tai keskeyttää tutkimukseen osallistumisen, olen pikimmiten yhteydessä opinnäytetyön tekijöihin. Yhteystiedot löytyvät tämän lomakkeen lopusta.

Suostun osallistumaan tutkimukseen

Kyllä ___ Ei ___

Aika ja paikka

Tutkittavan nimi ja nimenselvennys

Suostumuksen vastaanottajan (tutkimuksesta vastaavan) allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot

Haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET

- Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa ja mikä on ammattinimikkeesi?
- Mitä sana riskileikki tuo mieleesi?
- Millaisia tilanteita olet kokenut luontotoiminnassa koskien seuraavia riskileikin kategorioita:
 - Korkeat paikat?
 - Kova vauhti?
 - Vaaralliset työvälineet?
 - Vaaralliset elementit?
 - Rajut leikit (painiminen, miekkailu, leikitappelut)?
 - Hukkaaminen (esimerkiksi lapsen näkyvistä katoaminen)?
 - Leikki, jossa tapahtuu isku tai törmäys?
 - Välillinen riski (lapsi seuraa vierestä isompien ja taitavampien leikkiä)?
- Miten toimit näissä tilanteissa? Olisitko jälkikäteen ajateltuna halunnut toimia toisin?
- Minkälaisissa luonnon ympäristöissä olet havainnut riskileikkiä tapahtuvaksi?
- Kuinka usein riskileikkitilanteita mielestäsi tapahtuu?
- Miten koet luonnon oppimisympäristönä vaikuttavan riskileikkiin?
- Mikä on mielestäsi kasvattajan vastuu riskileikissä?
- Mitkä mahdollisuuksia näet riskileikissä?
- Mitkä uhkia näet riskileikissä?
- Koetko riskileikistä puhumisen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi?
- Koetko päiväkodin henkilöstöresurssien olevan riittävät riskileikin turvallisuuden takaamiseksi?